

Organizacje pozarządowe w przestrzeni sprawiedliwości

**Dobre praktyki i współpraca międzyinstytucjonalna w
zakresie pomocy skazanym i pokrzywdzonym**

pod redakcją Marka Solona-Lipińskiego

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Dokument jest zapisem referatów wygłoszonych przez panelistów podczas międzynarodowej konferencji „Współpraca pomiędzy instytucjami przestrzeni sprawiedliwości i organizacjami pozarządowymi”, która odbyła się w Warszawie w dniach 14-15 października 2015 r.

Wydawca:
Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Cytowanie i wykorzystywanie danych jest dozwolone z podaniem źródła.

ISBN: 978-83-936703-7-6

Warszawa, styczeń 2016 r.

Spis treści

Wstęp	4
Część I. Wsparcie dla osób skazanych na kary nieizolacyjne, osób osadzonych oraz opuszczających zakłady karne	5
Erazm Humienny: Wykonanie kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w programie działalności Stowarzyszenia Pomocy „Ludzie Ludziom”	5
Krzysztof Jasiński: Współpraca pomiędzy instytucjami przestrzeni sprawiedliwości i organizacjami pozarządowymi na przykładzie Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i ich Rodzinom w Nowym Sączu	14
Honorata Czajkowska, Grzegorz Miśta: Rola organizacji kuratorskich na przykładzie Dolnośląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych Frontis	21
Robert Ćwikowski: Nadzór nad nieletnim przez organizacje pozarządowe – szansa czy zagrożenie?	30
Anna Bajko: Działalność Stowarzyszenia Penitencjarnego „Patronat” w Białymstoku oraz jego współpraca z otoczeniem instytucjonalnym.....	35
Część II: Poradnictwo i wsparcie dla osób pokrzywdzonych przestępstwem	43
Ilona Krawczyk: Wrocławski Program Poradnictwa Obywatelskiego i Mediacji.....	43
Małgorzata Osipczuk: System pomocy dla pokrzywdzonych przestępstwem na Dolnym Śląsku - działalność Stowarzyszenia INTRO	50
Noty o autorach.....	61
Dane kontaktowe organizacji opisanych w publikacji	63

Wstęp

W połowie października 2015 roku Ministerstwo Sprawiedliwości zorganizowało w Warszawie konferencję poświęconą tematowi współpracy międzyinstytucjonalnej w przestrzeni sprawiedliwości, w szczególności zaś współpracy pomiędzy instytucjami przestrzeni sprawiedliwości (sądy, służba kuratorska, służba więzienna, itd.), a organizacjami pozarządowymi. Wydarzenie to okazało się dużym sukcesem – udało się zgromadzić w jednym miejscu licznych ekspertów i praktyków, a zainteresowanie uczestnictwem w wydarzeniu przerosło oczekiwania organizatorów. Niniejsza publikacja stanowi odpowiedź na to zainteresowanie.

Prezentujemy w niej siedem tekstów odzwierciedlających wystąpienia panelistów podczas wspomnianej wyżej konferencji. Pięć z nich skupia swą uwagę na dobrych praktykach w zakresie wsparcia dla osób osadzonych, skazanych na kary ograniczenia wolności, oraz wychodzących z zakładów karnych. Dwa teksty dotyczą poradnictwa prawnego oraz pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem. Artykuły skupione są nie tylko na kwestii opisu działalności poszczególnych instytucji, które reprezentują autorzy tekstów, ale także na sieci powiązań międzyinstytucjonalnych, które często stanowią klucz do sukcesu danych inicjatyw.

Autorami tekstów są zarówno osoby reprezentujące organizacje pozarządowe, ale też kuratorzy i przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego. Warto zwrócić szczególną uwagę na tę drugą grupę. Przedstawiciele służby kuratorskiej często angażują się z działalność organizacji pozarządowych, ale także tworzą własne organizacje, dzięki którym są w stanie przyczynić się do lepszej realizacji swojej misji. Podkreślić należy też aktywną rolę instytucji samorządowych, które dzięki otwarciu na dialog i współpracę z organizacjami trzeciego sektora mogą generować synergię, potrzebną do realizacji zadań – także tych związanych z poradnictwem prawnym, pomocą pokrzywdzonym, czy ze wsparciem systemu readaptacji skazanych.

Celem opublikowania niniejszej broszury jest zachęcenie odbiorców reprezentujących wspomniane wyżej środowiska do multiplikacji opisanych tu dobrych praktyk. Stąd w jej ostatniej części znajdują Państwo dane kontaktowe do poszczególnych organizacji i instytucji, których działalność została tu opisana.

Część I. Wsparcie dla osób skazanych na kary nieizolacyjne, osób osadzonych oraz opuszczających zakłady karne

Erazm Humienny: Wykonanie kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w programie działalności Stowarzyszenia Pomocy „Ludzie Ludziom”

Wiodącymi obszarami działalności Stowarzyszenia Pomocy „Ludzie Ludziom” są: pomoc postpenitencjarna udzielana osobom zwalnianym z zakładów karnych i aresztów śledczych w prowadzonym we Wrocławiu Domu Socjalnym dla Mężczyzn oraz organizacja i nadzór nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w ramach realizacji Programu prac społecznie użytecznych PER SALDO. Obie formy prowadzonej działalności nie istnieją bez wzajemnego wpływu – wieloletnia obserwacja zachowań generowanych następstwami izolacji penitencjarnej stała się wyzwaniem do podjęcia działań, za wszelką cenę zapobiegających *trafieniu do więzienia*, przy założeniu, że nawet najkrótszy pobyt w instytucji totalnej, jaką jest jednostka penitencjarna, nie rzadko stanowi przyczynę zmiany postrzegania *siebie* i świata.

Dla pełnego zrozumienia podejmowanej problematyki w dalszej jej części, warto podkreślić, iż rzeczywistość Stowarzyszenia, od początku jego istnienia (1996 r.), stanowi wyraz myśli G.B. Shaw’a, według którego *„rozsądni ludzie przystosowują się do świata. Ludzie nierozsądni przystosowują świat do siebie. Dlatego też cały postęp zależy od ludzi nierozsądnych”*. Jest to taka rzeczywistość, w której *nierozsądny* znaczy niekonwencjonalny...

(Nie)rozsądny Dom

Potom się narodził i wychował, abym całe grypsował...

Opuszczenie jednostki penitencjarnej raczej *zabiegiem* łatwym nie jest, i to bez względu na długość odbywanej kary. Zastana rzeczywistość społeczna zawsze będzie daleka od tej sprzed uwięzienia. Im dłuższy wyrok, tym bardziej wydaje się być zmieniona. Ponowne wypełnienie powstałej w strukturze społecznej luki, wymaga konkretnego wsparcia. Odzyskanie równowagi, w pierwszej kolejności, wymaga, w naszej opinii, *wyrównania ciśnień* pomiędzy rzeczywistością penitencjarną a istniejącymi warunkami społecznymi. Analogię komory dekompresyjnej, w której co do zasady dochodzi do aklimatyzacji do warunków neutralnych w sytuacji zróżnicowania ciśnień, w działalności Stowarzyszenia, pełni **Dom Socjalny dla Mężczyzn**. Sam proces prowadzący do stopniowego wyrównania ciśnień, zakładający stopniową adaptację i readaptację społeczną, określony został metaforą autorskiej metody **dekompresji społecznej**. Czas pobytu

w komorze jest istotną zmienną w planowaniu pożądanego efektu. Nie może być ani zbyt długi, ani zbyt krótki. Działania podejmowane w Domu Socjalnym dla Mężczyzn zatem, ściśle odpowiadają założeniom dekompresji społecznej – są adekwatnie rozciągnięte w czasie i przyczyniają się do płynnego włączenia społecznego zawsze tam, gdzie jest to możliwe.

Dom Socjalny przeznaczony jest dla 22 bezdomnych mężczyzn, którzy ze względu na trudną sytuację życiową (bezdomność) potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w życiu codziennym, a w momencie przyjęcia do Domu pozbawieni są miejsca zamieszkania i nie posiadają wystarczających środków, by zabezpieczyć własne potrzeby bytowe.

Czas pobytu w Domu Socjalnym jest istotną zmienną działań i z doświadczeń pracowników Stowarzyszenia wynika, że powinien być on jak najkrótszy. Określony jest z reguły do 6 miesięcy - jest to optymalny czas pobytu w placówce tego typu. Przebywanie w grupie osób, działających wspólnie i na zasadzie wzajemnego wsparcia, nie stanowi bowiem sytuacji naturalnej społecznie. Jest to forma wygenerowana na potrzeby osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w celu wsparcia ich działań, zmierzających do powrotu do struktury społecznej. Należy zatem zwrócić uwagę na tymczasowość takiego stanu, a nie jego (do)celowość.

Nazwa opisywanej placówki jest nieprzypadkowa. Prawidłowo funkcjonujący Dom w rozumieniu społecznym kojarzy się zazwyczaj z ciepłem, poczuciem bezpieczeństwa, radością, akceptacją czy wsparciem. Założeniem moim było przełożenie takich właśnie warunków na funkcjonowanie mieszkańców Domu Socjalnego. Dzięki temu, w trakcie pobytu w Domu, mieszkańcy traktują pokój jak swój – nie jak *celę więzienną*, łóżko traktują jak swoje – nie jak *póły*¹, pracowników, jak partnerów – nie jak *administrację więzienną*²; wracają do domu, nie do schroniska. Podczas prowadzonych rozmów (rekrutacyjnych), mieszkańcy Domu w sytuacji braku zameldowania na pobyt stały, podając adres Domu, *mówią* pracodawcy, że wynajmują pokój w Domu Socjalnym, a nie mieszkają w schronisku. Kiedy wielu z nich zatrudnienia nie znajduje, łatwo się domyślić, że jednak *mieszkają w schronisku*.

Warunkiem pobytu w Domu jest bezwzględny zakaz spożywania środków psychoaktywnych (głównie alkoholu) oraz zakaz przebywania na jego terenie pod ich wpływem. Zasada ta dotyczy

¹ póły, w gwarze więziennej, oznaczają łóżka.

² administracją więzienną określane są pracownicy i funkcjonariusze służby więziennej.

przede wszystkim mieszkańców Domu oraz osób objętych Programem prac społecznie użytecznych PER SALDO, ale odnosi się także do osób spoza Domu, zgłaszających się do Stowarzyszenia po pomoc z rozmaitych przyczyn. Osoby, których stan wskazuje na spożycie alkoholu, obowiązane są niezwłocznie opuścić Dom. W przypadku mieszkańców nie oznacza to jednak, że ich pobyt w Domu jest definitywnie zakończony. Decyzja o ponownym przyjęciu zależy bowiem od ich dotychczasowego przebiegu procesu readaptacji podczas pobytu w Domu. Jedynym kryterium uniemożliwiającym powrót w najbliższym czasie, jest sytuacja, w której mieszkańcy spożywają alkohol na terenie Domu podczas nieobecności pracowników w czasie godzin wieczornych i nocnych. Brak kadry pracowniczej w tym przypadku jest celowym działaniem, odróżniającym Dom Socjalny od innych tego typu instytucji. Założeniem bowiem jest upodmiotowienie mieszkańców poprzez brak permanentnego nadzoru, pozostawienie im suwerenności decyzyjnej oraz przeniesienie na nich odpowiedzialności za Dom Socjalny podczas nieobecności pracowników Domu. Dodatkowym utrudnieniem w identyfikowaniu osób potencjalnie będących pod wpływem alkoholu jest rezygnacja pracowników Domu ze stosowania urządzeń mierzących zawartość alkoholu we krwi. Niewątpliwie jest to ryzykowne działanie, jednakże w opinii pracowników to jedyny sposób, by praca z mieszkańcami nie nabierała charakteru wyłącznie zinstytucjonalizowanej formy pomocy.

Działania podejmowane w Domu Socjalnym z założenia prowadzą kolejno do zapewnienia schronienia, poprawy jakości życia oraz wyjścia z wykluczenia społecznego tożsamego z usamodzielnieniem, poprzedzonym podjęciem i utrzymaniem zatrudnienia oraz popartym zaradnością społeczną. Etapowość podejmowanych czynności przebiega według ściśle określonego planu a) działań osłonowych, zapobiegających pogłębianiu się bezdomności, b) działań wspierających, zmierzających do wyprowadzenia z bezdomności oraz c) działań aktywizujących z obszaru aktywizacji społecznej i zawodowej.

NIE LUBIĘ PONIEDZIAŁKU...

*„Ciężka praca nikomu nie zaszkodziła,
ale po co ryzykować?”*

Ronald Reagan

- Pan w sprawie?
- Kurator mnie przystał.
- A w sprawie?
- No nie wiem, godzin chyba...
- Jakich godzin?
- Społecznych, proszę pani.
- Godziny, proszę pana, to za co przyznane?
- A, to tego, to akurat właśnie nie pamiętam.
- Nie szkodzi. Może w zakładzie karnym wszystko Pan sobie przypomni...

lub

- Pan w sprawie?
- Kurator mnie przystał.
- A w sprawie?
- No nie wiem, godzin chyba...
- Jakich godzin?
- Społecznych, proszę pani.
- Czy ja czuję alkohol, proszę pana?
- Ależ skąd. Nic nie pitem.
- Uprzejmie informuję Pana, że do wykonania kary należy przystąpić w stanie trzeźwości. Nadal pytam, CZY CZUJĘ ALKOHOL?
- Pivo wypilem, ale tylko jedno. Proszę mi wierzyć, niczym dzisiaj w robocie ugasić pragnienia nie mogłem!
- A jutro, to jak Pan myśli, pragnienie będzie nieco mniejsze? Kurator, proszę mi wierzyć, będzie zapewne bardzo ciekaw.
- Jutro, to już tak. Jutro ma być już chłodniej...

Doświadczenia nabyte w ciągu wieloletniej działalności Stowarzyszenia w obszarze adaptacji i readaptacji społecznej mieszkańców Domu Socjalnego dla Mężczyzn, w roku 2006 doprowadziły nas do podjęcia decyzji o zintensyfikowaniu działań zmierzających do usprawnienia wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej, która na terenie miasta Wrocławia orzekana była jednostkowo, a jej bezpośrednią kontrolę nad jej prawidłowym przebiegiem sprawowali kuratorzy. Przed przystąpieniem do zadania, 60% mieszkańców Domu Socjalnego stanowili *rowerzyści, alimenciarze i drobni złodzieje*. Rzeczony odsetek osób, odbywających karę pozbawienia wolności w okresie do 1 roku, zwiększał się wprost proporcjonalnie do zjawiska demoralizacji. Skutki, zazwyczaj krótkiej izolacji penitencjarnej, były oplakane. Niektórym „Bóg

(wreszcie) *kopsnął nieco rozumu*”, innym (w wiadomym miejscu) przybito *pięciokropek*, a i wielu wbito do łba po 40 latach życia, „że po to się narodzili i wychowali, aby całe życie grypsowali”. Byliśmy wręcz przekonani, że musimy to zmienić.

Pierwszego stycznia 2007 roku, po długich i wnikliwych rozmowach (a łatwo wcale nie było...) z wrocławskim *kuratorium (Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej)*, Ministerstwem Sprawiedliwości, Gminą Wrocław, dyrektorami wrocławskich podmiotów oraz własnych zmaganiach, Stowarzyszenie formalnie podjęło się organizacji i nadzoru nad wykonywaniem prac na cele społeczne. Jako organizacja pozarządowa, stanowi (niekonwencjonalne) ogniwo łączące wrocławskie organy postępowania wykonawczego oraz podmioty, w których bezpośrednio wykonywana jest kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna, a jednocześnie przedsięwzięcie nowatorskie, jako że przed przystąpieniem Stowarzyszenia do Programu PER SALDO, brakowało tego typu struktury przy organizowaniu prac na cele społeczne.

Wyrównanie STRAT...

Od początku istnienia Programu, Stowarzyszenie, poza organizowaniem i nadzorowaniem prawidłowego przebiegu kary oraz pracy społecznie użytecznej, zamieszkiwaną we Wrocławiu populację tych mieszkańców, która ***poniedziałku zazwyczaj nie lubi bardziej niż inni***, w zależności od konieczności, obejmuje wsparciem merytorycznym i rzeczowym. Zazwyczaj, bo nie wszystkim udaje się przystąpić do prac na cele społeczne o czasie. Wobec niektórych osób zasadnym wydaje się wyznaczenie terminu przystąpienia do pracy *niewo* późniejszego... Kara ograniczenia wolności i prace społecznie użyteczne wymagają bowiem czytelnej etapowości od każdej ze stron i zawsze tam, gdzie wykluczenie społeczne generuje szereg przesłanek stanowiących przeszkodę w prawidłowej realizacji obowiązków wynikających z orzeczonej kary i/lub pracy społecznie użytecznej. Ustanie przesłanek nigdy nie jest jednak możliwe do końca, ale samo ich zdefiniowanie już stanowi podstawę do zmian. Jeśli, dodatkowo, poparte jest odpowiednimi środkami naprawczymi, zdarza się, że cel kary zostaje osiągnięty w oczekiwanym wymiarze. Zatem, prezentowany model organizowania przedmiotowych kar, nadaje im, oprócz funkcji typowo penalnej, charakter wspierający, dodatkowo - uzupełnia pracę sądowego kuratora zawodowego działaniami aktywizującymi.

Nie wszyscy na raz...

Pierwszą czynnością po przyjęciu osoby skazanej i ukaranej do Programu jest dopełnienie wszelkich formalności umożliwiających rozpoczęcie wykonywania prac na cele społeczne.

Czynności te stanowią element działań stałych podejmowanych wobec uczestników Programu i polegają na: uzupełnieniu kwestionariusza osobowego; przeprowadzeniu wywiadu swobodnego; skompletowaniu dokumentacji osobowej uczestnika, zawierającej: decyzję kuratora o wykonaniu kary w Stowarzyszeniu, wyrok nakazowy oraz wszelkie dokumenty skazanego mogące mieć znaczenie dla prawidłowego przebiegu kary ograniczenia wolności; zapoznaniu z regulaminem wykonywania kary i obowiązującymi przepisami i zasadami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisami przeciwpożarowymi w zakresie odpowiednim dla wykonywanej pracy, zapewnieniu bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, uzupełnieniu zestandaryzowanego kwestionariusza wywiadu; opracowanie indywidualnego planu wsparcia (jeśli jest wskazany).

Po usystematyzowaniu powyższych informacji, uczestnik Programu kierowany jest do wyznaczonej placówki, współpracującej ze Stowarzyszeniem. Przydzielanie miejsca pracy, rodzaj i termin rozpoczęcia pracy ustalany jest w porozumieniu i za zgodą skazanego oraz uwzględniają wiek skazanego, stan jego zdrowia, sytuację rodzinną, status zawodowy na rynku pracy oraz posiadane kwalifikacje i dodatkowe umiejętności.

Im trudniej, tym więcej *poniedziałków...*

Z naszych wieloletnich obserwacji wynika, że najbardziej podatną grupą osób skazanych na (wielokrotne) wykluczenie społeczne są osoby: długotrwale bezrobotne, w tym niezarejestrowane w urzędzie pracy; posiadające wykształcenie podstawowe i/lub bez wykształcenia; o niskich kwalifikacjach zawodowych; uzależnione (krzyżowo); uprzednio karane; pozostające bez jakichkolwiek świadczeń umożliwiających samodzielną egzystencję; młodociane.

Wobec tak zdefiniowanej grupy osób skazanych i ukaranych, udzielane wsparcie przyjmuje charakter **aktywizacji zawodowej i społecznej** w zakresie: wskazania konieczności złożenia wniosku o wydanie dokumentu stwierdzającego tożsamość (w przypadku zniszczenia lub zagubienia), lokal socjalny; motywowania do wykonania orzeczonej kary; podjęcia terapii uzależnień (jeśli konieczne); uregulowania spraw prawnych związanych z systemem zabezpieczenia społecznego, w tym rentowych i emerytalnych, jeśli takie mogłyby przysługiwać danej osobie; motywowania do rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) po zapoznaniu z procedurą rejestracji i in.; wreszcie - utrzymania nawyku prawidłowej higieny osobistej. **Aktywizacja zawodowa** skupia analizę przyczyn długotrwałego pozostawania bez pracy i źródeł niepowodzeń w poszukiwaniu zatrudnienia; wsparcie w odzyskaniu utraconych

świadectw pracy, szkolnych oraz innych dokumentów niezbędnych w procesie rejestracji; motywowanie do podjęcia działań zmierzających do uzyskania zatrudnienia oraz, w zależności od sytuacji, przekwalifikowania zawodowego; zdobycia dodatkowych kwalifikacji; kontaktu z doradcą zawodowym w PUP; zastosowanie doboru/wyboru ofert zgodnie z posiadanymi kompetencjami.

Dodatkowo, mężczyźni biorący udział w Programie, którzy ze względu na trudną sytuację bezdomności wymagają wsparcia, czasowo korzystają z pomocy stacjonarnej Domu Socjalnego dla Mężczyzn.

Do wykonania prac na cele społeczne w Stowarzyszeniu, kierowani są skazani i ukarani będący w trakcie kuracji metadonowej³. Przedmiotową pracę wykonują w Poradni Terapii Uzależnień od Substancji Psychoaktywnych na terenie Wrocławia. Dzięki nawiązanej współpracy z placówką, możliwe jest połączenie wykonania kary i/lub pracy społecznie użytecznej z toczącą się kuracją j/w.

Wsparcie rzeczowe udzielane jest tym uczestnikom Programu, którzy znajdują się w trudnej sytuacji życiowej. Zapleczem dla tej formy wsparcia jest Dom Socjalny dla Mężczyzn, a samo wsparcie obejmuje w szczególności zaopatrzenie w artykuły żywnościowe, tekstylia, obuwie, doposażenie w artykuły AGD i in. oraz sposobność skorzystania z punktu usług sanitarnych, znajdującego się na terenie Domu. Warto dodać, że wsparcie kontynuowane jest także po zakończeniu realizacji obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne.

Współpraca międzysektorowa

Strukturę organizacyjną wykonywania kary ograniczenia wolności stanowią organy postępowania wykonawczego, organ administracji samorządowej oraz podmioty, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności oraz Urząd Miejski Wrocławia. Ścisła współpraca z **organami sądowymi**, w szczególności polega na: *utrzymywaniu ciągłego kontaktu osobistego, telefonicznego i/lub za pośrednictwem poczty elektronicznej; informowaniu o przebiegu wykonywania kary i pracy społecznie użytecznej, w sytuacji zaistnienia nieprzewidzianych problemów natury dyscyplinarnej,*

³ Metadon przyjmowany regularnie zastępuje codzienną dawkę narkotyku. Pacjent po jego zażyciu nie przeżywa bolesnego głodu, charakterystycznego dla tradycyjnej terapii odwykowej. Nie pojawia się też u niego uczucie euforii. Dzięki temu osoba leczona może normalnie funkcjonować;
źródło: <http://hyperreal.info/node/3822#axzz1erEBDpS7>, 28.11.2011 r., godz. 0.35.

niezgłoszenia w wyznaczonym terminie; przekazywaniu sądowym kuratorom zawodowym miesięcznych opinii z przebiegu wykonywania pracy (dzień rozpoczęcia i zakończenia pracy, liczby godzin wykonanych godzin, docelowe miejsce wykonywania pracy, informacja o niezgłoszeniu się do pracy, niepodjęciu przydzielonej pracy, opuszczeniu miejsca pracy bez usprawiedliwienia, przystąpieniu do wykonywania pracy w stanie nietrzeźwości), informowanie sądów rejonowych o przebiegu wykonywanej kary (w przypadku wskazań o udzielenie informacji).

Zakres współpracy z **podmiotami, w których bezpośrednio wykonywana jest praca na cele społeczne**, obejmuje: *utrzymywanie ciągłego kontaktu osobistego, telefonicznego i/lub za pośrednictwem poczty elektronicznej z wyznaczonymi do nadzorowania pracownikami podmiotów; ustalanie harmonogramu prac zgodnie z zapotrzebowaniem podmiotów adekwatnie do pór roku; kontrolę gotowości do podjęcia pracy na wyznaczonym stanowisku (trzeźwość osoby skazanej, określenie godziny rozpoczęcia oraz zakończenia pracy i in.).*

Osoby o specyficznych determinantach, tj.: uzależnienie, obniżona sprawność psychofizyczna, zaniedbanie i in., pracę na cele społeczne wykonują pod nadzorem pracowników Stowarzyszenia na terenie Domu Socjalnego dla Mężczyzn.

PER SALDO w liczbach w okresie od 01.01.2007 r. do 31.12.2014 r.

W latach 2007-2014, Stowarzyszenie nawiązało współpracę z blisko 80. podmiotami, w których bezpośrednio wykonywana jest kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna.

W minionym czasie, do Stowarzyszenia łącznie wpłynęło **3 828** wyroków nakazowych orzekających karę ograniczenia wolności i pracę społecznie użyteczną, w tym ilość orzeczonych godzin wyniosła – **434 627**, ilość godzin wykonanych – **157 737,5**.

Wymierne rezultaty realizacji Programu

Rezultat 1. Kwota dotacji przekazanej przez Gminę Wrocław na realizację zadania wyniosła **1 292 950,00 zł**.

Rezultat 2. Koszt obsługi jednej godziny z orzeczonego wyroku, ponoszony przez Stowarzyszenie, wyniósł **2,97 zł** (sposób kalkulacji - kwota dotacji przekazana w latach 2007-2014 – 1 292 950,00 zł : ilość orzeczonych godzin – 434 627).

Rezultat 3. Wypracowany dla Gminy Wrocław koszt z tytułu realizacji nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne przekroczył przekazaną dotację i wyniósł

1 486 758,00 zł (ilość wykonanych godzin x stawka za godzinę pracy w przedziale 8,00 - 12,00 zł).

Rezultat 4. Oszczędności dla budżetu państwa z tytułu zastosowania kar nieizolacyjnych wyniosły **8 804 400,00 zł** (ilość orzeczeń x koszt utrzymania jednego osadzonego w jednostce penitencjarnej oszacowany na kwotę 2 300,00 zł).

Rezultat 5. Wsparciem rzeczowym objętych zostało **731 osób**, wsparciem merytorycznym - **1 553 osoby**.

Rezultat *nieprzemijający*: „*Dzień bez uśmiech uważaj za stracony*”

Erazm z Rotterdamu

Krzysztof Jasiński: Współpraca pomiędzy instytucjami przestrzeni sprawiedliwości i organizacjami pozarządowymi na przykładzie Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i ich Rodzinom w Nowym Sączu

Świadczenie pomocy postpenitencjarnej oraz przygotowywanie skazanych do życia na wolności jest zadaniem, którym zajmują się min. kuratorzy sądowi. Obok innych instytucji, wchodzących w skład szeroko rozumianej pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych działają oni na rzecz readaptacji społecznej byłych więźniów. Niezwykle pomocne dla realizacji tych zadań są stowarzyszenia i fundacje. Często dysponują one zapleczem umożliwiającym skuteczną pomoc byłym więźniom w miejscu ich zamieszkania. Dobra współpraca pomiędzy Kuratorską Służbą Sądową, Służbą Więzienną a tzw. „trzecim sektorem” pozwala budować nową jakość w oddziaływaniach na rzecz społecznej readaptacji byłych więźniów.

Potrzeba wsparcia postpenitencjarnego w regionie nowosądeckim

Zapotrzebowanie na pomoc postpenitencjarną występuje nie tylko na obszarach, gdzie funkcjonują jednostki penitencjarne. Skazani odbywają swoje kary na terenie całego kraju, ale przeważnie wracają później do swojego wcześniejszego miejsca zamieszkania. Niezbędne wówczas okazuje się prowadzenie dalszej pracy na rzecz asymilacji byłego więźnia z normami i środowiskiem społecznym. Różnorodne formy wsparcia są potrzebne bez względu na uwarunkowania administracyjne czy urbanizacyjne. Nie sposób zaobserwować wyraźnych korelacji pomiędzy rozmiarem środowiska społecznego osadzonego a jego późniejszym zapotrzebowaniem na wsparcie w pierwszym okresie wolnościowym. Inna jest co prawda struktura popełnianych przestępstw, ale problemy osób opuszczających jednostki penitencjarne zdają się ostatecznie być podobne. Najczęściej jest to deprywacja potrzeb niższego rzędu. Role pierwszorzędną odgrywają zaś potrzeby egzystencjalne, następnie trudności społeczne, psychologiczne i inne. W dużych miastach czy aglomeracjach, funkcjonują liczne organizacje pozarządowe, zajmujące się fachową i kompleksową pomocą osobom opuszczającym jednostki penitencjarne. Łatwiej tam także o znalezienie pracy. Problem zdaje się być jednak większy w małych i średnich miastach oraz mniejszych miejscowościach. Występuje tam słabo rozwinięte zaplecze pomocowe a rynek pracy jest trudny.

Praktyka i doświadczenia Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Okręgowego w Nowym Sączu, we współpracy z lokalną służbą więzienną, pozwoliły dostrzec tę lukę w obszarze świadczenia pomocy byłym więźniom. Nowy Sącz jest trzecim co do wielkości i powierzchni miastem w

Małopolsce. Zlokalizowany jest w nim zakład karny o pojemności około 440 miejsc, który rocznie opuszcza około 400 osób. Okręg sądowy składa się zaś z 5 sądów rejonowych i 11 zespołów kuratorskich. Kuratorzy sądowi okręgu nowosądeckiego na dzień 31 grudnia 2014 r. wykonywali niemal 5200 środków probacji. Wg danych Urzędu Statystycznego w Krakowie, Nowy Sącz w 2014r cechował również najwyższy w woj. wskaźnik zagrożenia przestępczością⁴.

Zaplecze samej tylko pomocy społecznej okazało się niewystarczające dla prowadzenia skutecznych oddziaływań pomocowych skierowanych do tej, specyficznej grupy odbiorców. Kurator prowadzący działania przygotowujące skazanego do życia po zwolnieniu o których mowa w art. 164 § 1 kkw, na terenie jednostki penitencjarnej, wielokrotnie stawał w obliczu bezradności wobec niektórych problemów skazanych. Najbliższy ośrodek udzielający kompleksowego wsparcia byłym więźniom – w tym mieszkaniowego (Centrum Integracji ProDomo w Krakowie), choć otwarty dla klientów z Nowego Sącza, oddalony jest o ponad 100 km. Kolejne placówki dysponujące wsparciem mieszkaniowym znajdują się jeszcze dalej. W samym mieście funkcjonuje co prawda noclegownia dla bezdomnych, jednak kierowanie do tego typu ośrodków nie zawsze jest dobrym rozwiązaniem. Proces readaptacji zakłada bowiem przywrócenie jednostki społeczeństwu jak również pobudzenie jego samodzielności w dalszym kierowaniu własnym życiem oraz co za tym idzie, wzrost odpowiedzialności za swoje czyny. Dlatego tak istotną kwestią jest, aby były więzień nie stał się długotrwałym i biernym odbiorcą świadczeń pomocowych ale aktywnym uczestnikiem zamierzonego procesu. Nie sposób również pominąć kwestię narzędzi, metod i technik pracy, jakie dobierane są w pracy z byłymi więźniami. Inaczej przecież pracuje się z osobą będącą w trudnej sytuacji socjalno-bytowej, a inaczej z przestępcą o nieprawidłowo utrwalonym systemie etyczno-moralnym. W obliczu powyższej diagnozy sytuacji, wniosek mógł być jeden – potrzeba zmian.

Dotychczasowa współpraca Kuratorskiej Służby Sądowej w Nowym Sączu z organizacjami pozarządowymi, w kontekście pomocy byłym więźniom

Kuratorzy sądowi, zajmując się przygotowaniem skazanych do życia na wolności, w myśl art. 164 § 1 kkw, co do zasady spotykają się z osadzonym na pół roku przed planowanym zwolnieniem z zakładu karnego oraz wspólnie z nim i wychowawcą, opracowują tzw. „plan wolnościowy”. Działania te poprzedzone są decyzją komisji penitencjarnej o zakwalifikowaniu osoby do tej formy wsparcia. Rola służby więziennej jako diagnosty, w tym kontekście zdaje się być nie do przecenienia. Pomoc w powrocie do społeczeństwa jest jednak wyzwaniem

⁴ Urząd Statystyczny w Krakowie, Przemysłowość w Województwie Małopolskim w 2014 r - opracowanie na podstawie danych KWP w Krakowie.

interdyscyplinarnym i dlatego konieczne jest wieloaspektowe wsparcie oraz zaangażowanie różnych środowisk. Z tego względu, kurator na potrzeby realizacji planu wolnościowego nawiązywał dotychczas kontakt z instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które min. dzięki dotacjom celowym z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym i Pomocy Postpenitencjarnej w swoich zasobach posiadały narzędzia niezbędne do świadczenia skutecznej pomocy postpenitencjarnej. Szczególnie na tym polu pomocne okazały się Centrum Integracji Pro Domo w Krakowie (prowadzone przez Małopolskie Stowarzyszenie Pro bacja) oraz Stowarzyszenie (a od niedawna Fundacja) Pomost z Zabrze. Dzięki wspomnianym podmiotom oraz ich zaangażowaniu w pomoc byłym więźniom, w ciągu ostatnich lat udało się pomóc wielu klientom z Nowego Sącza. Niestety pomoc ta wiąże się z koniecznością zmiany miejsca zamieszkania, a co za tym idzie, ograniczeniem kontaktów klienta z jego środowiskiem rodzinnym. Bywa, że zmiana środowiska jest zmianą potrzebną, pozytywnie wspierającą dalszy progres społecznej readaptacji, jednak żaden czynnik nie odgrywa w nim tak doniosłej roli, jak wsparcie osób najbliższych. Tu zaś uwidacznia się potrzeba objęcia pomocą byłych więźniów w miejscu wokół którego przed osadzeniem koncentrowali swoje życie rodzinne, zawodowe, społeczne. Nie da się na dłuższą metę skutecznie realizować zadań pomocowych na drodze pośrednictwa, przesyłania klientów innym podmiotom. Dobra współpraca poszczególnych instytucji choć kluczowa, wymaga pracy u podstaw w środowisku, w którym do tej pory nie funkcjonowały wyspecjalizowane placówki reintegracyjne.

Doświadczenia wypracowane wspólnie przez kuratora zawodowego Sądu Rejonowego w Nowym Sączu Krzysztofa Jasińskiego oraz wychowawcę ds. pomocy postpenitencjarnej Zakładu Karnego w Nowym Sączu Marka Krzysztofa Zajęca, w ramach realizowanego programu readaptacji społecznej „Wewnętrzny Ośrodek Outplacementu” przy późniejszym wsparciu i przychylności Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu, pozwoliły zapoczątkować zmiany w powyższym zakresie oraz stworzyły merytoryczne i organizacyjne podstawy przedsięwzięcia jakim jest Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i ich Rodzinom.

Powstanie Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i Ich Rodzinom w Nowym Sączu - porozumienie trójstronne

„Służby (kuratorska oraz więzienna) odgrywają wiodącą rolę w przygotowaniu środowiska rodzinnego i społecznego do powrotu skazanego po odbyciu kary”⁵. Choć dotychczasowa, dobra współpraca oraz wspólne doświadczenia i problemy w realizacji zadań, zainspirowały do działań

⁵ K. Jasiński, *Ramię w ramię z kuratorem*, Forum Penitencjarne 2014, nr 5, s. 11.

na rzecz pomocy byłym więźniom w Nowym Sączu, to nie stanowiły jedyne argumentu przemawiającego za takim posunięciem. Istotny wpływ na całokształt pracy resocjalizacyjnej miała duża ilość orzeczeń karnych wprowadzanych do wykonania w Zespołach Kuratorskiej Służby Sądowej okręgu nowosądeckiego, znaczne obciążenie kuratorów zawodowych obowiązkami jak również wysoki współczynnik powrotności do przestępstwa wśród osadzonych w Nowym Sączu, oscylujący wokół 50%⁶. Argumentem z którym także trudno polemizować jest duże zagrożenie przestępczością.

Powołane do życia Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i ich Rodzinom, stanowiło więc odpowiedź na zapotrzebowanie społeczne i oczekiwania stawiane instytucjom. Porozumienie trójstronne, sygnowane przez Prezesa Sądu Okręgowego w Nowym Sączu, Dyrektora Zakładu Karnego w Nowym Sączu oraz Prezesa Zarządu Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu w dniu 3 listopada 2014 r. budzi nadzieje, na lepszą koordynację instytucji i podmiotów „rynku” lokalnego, którym nie jest obojętny los osób poddanych oddziaływaniom resocjalizacyjnym w warunkach izolacji więziennej.

Porozumienie reguluje podstawowe obszary odpowiedzialności i współpracy podmiotów, a zwłaszcza: organizację pracy Centrum, logistykę oraz siedzibę, źródła finansowania, zakładany zakres oferty pomocowej, delegowanie do realizacji wspólnych zadań przedstawicieli poszczególnych podmiotów, podział ról w zakresie informowania skazanych i ich rodzin o możliwości uzyskania pomocy jak również wspólną ocenę efektywności podejmowanych działań. Podkreślenia wymaga fakt, iż porozumienie to jest aktem dobrowolnym a więc każdy z sygnatariuszy przystąpił doń w dobrej wierze i z motywacją wynikająca z własnych przekonań. Każdy może również w dowolnej chwili odstąpić od wspólnej realizacji zadań. Tak się jednak nie dzieje.

Organizacja Centrum Pomocy, podstawy prawne i oferta pomocowa

Centrum Pomocy od samego początku funkcjonuje w strukturze i w siedzibie Stowarzyszenia Sursum Corda w Nowym Sączu. Praca w Centrum Pomocy prowadzona jest w oparciu o dyżury osób określających zakres niezbędnej pomocy a następnie ustalające spotkania ze specjalistą z danej dziedziny (prawnik, doradca zawodowy, specjalista pracy socjalnej, kurator itd.). Spotkania są poprzedzone rejestracją, a osoby zainteresowane uzyskaniem pomocy są umawiane z konkretnym specjalistą, w godzinach pracy Stowarzyszenia.

⁶ Marek Zając Program Readaptacji Społecznej „Wewnętrzny Ośrodek Outplacement`u w warunkach więzienia” - założenia oraz badanie ewaluacyjne z działalności programu za lata 2009 – 2013.

W drodze konkursu ogłoszonego przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 2014 roku, Stowarzyszenie Sursum Corda uzyskało dotację celową na realizację zadań Centrum Pomocy w roku 2015, w kwocie 40 000 zł. Dzięki temu udało się rozszerzyć ofertę pomocy skierowaną do zainteresowanych osób, jak również opracować graficznie i wydrukować profesjonalne ulotki. Bez tej dotacji, Centrum funkcjonowałoby jednak w ograniczonym zakresie.

Fundamentalnym dla działalności Centrum aktem prawnym, jest Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej z 2014 roku, które w trakcie pisania tego artykułu uległo nowelizacji a obecnie obowiązujący tekst pochodzi z dnia 29 września 2015 i w życie wszedł 7 października 2015. Rozporządzenie określa m.in. zakres, formę, terminy udzielania pomocy jak również wszelkie pozostałe rozstrzygnięcia związane z kwestiami finansowymi. Osobom opuszczającym zakłady karne jak też ich rodzinom, udziela się pomocy przez okres do 3 miesięcy od opuszczenia jednostki penitencjarnej, w wyjątkowych sytuacjach okres ten można przedłużyć do 6 miesięcy. Pozytywnego zaakcentowania wymaga fakt, iż w nowej formule zrezygnowano z zapisu, który uniemożliwiał świadczenie pomocy postpenitencjarnej osobom, które skorzystały już z pomocy społecznej.

Centrum obejmuje bezpłatną pomocą wszystkich byłych więźniów przebywających na terenie właściwości Sądu Okręgowego w Nowym Sączu oraz ich rodziny a dostępne obecnie formy pomocy to: bezpłatne porady prawnika, doradcy zawodowego, wychowawcy, kuratora (dla dorosłych i kuratora rodzinnego), psychologa, specjalisty pracy socjalnej. Centrum prowadzi także bazę danych o ofertach pracy co ułatwia udzielanie pomocy w jej poszukiwaniu jak również współpracuje z potencjalnymi pracodawcami i instytucjami rynku pracy. Punkt udziela informacji o miejscach uzyskania pomocy postpenitencjarnej i społecznej, oraz zasadach ubiegania się o nią, jak również współpracuje ze stowarzyszeniami i instytucjami zajmującymi się tym problemem. Baza danych o miejscach w ośrodkach przyjmujących byłych więźniów pozwala natomiast szybko kierować osoby, które po opuszczeniu zakładu karnego nie mają gdzie się udać. Centrum świadczy również pomoc rzeczową w postaci bonów żywnościowych, zakupu odzieży, zakupu biletów komunikacji publicznej. Punkt realizuje także zajęcia grupowe z zakresu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania agresji (na terenie sądeckiej jednostki penitencjarnej) oraz udziela pomocy w uzyskiwaniu dokumentów koniecznych do otrzymania dalszej pomocy i usamodzielniania się.

Wartym podkreślenia jest fakt, iż jako jedyny podmiot w Nowym Sączu, od września 2015 roku Centrum uczestniczy w realizacji Programu Operacyjnego „Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020”. Byli więźniowie i ich bliscy, którzy otrzymują skierowanie z Ośrodka Pomocy Społecznej, mogą korzystać ze wsparcia w postaci cyklicznie dystrybuowanych paczek żywnościowych. Osoby bezdomne, zwalniane z jednostek penitencjarnych, nie muszą nawet dostarczać w/w zaświadczenia. Ta forma wsparcia cieszy się coraz większą popularnością.

W ciągu 9 miesięcy od rozpoczęcia działalności, z pomocy Centrum skorzystało 75 osób (niektórzy wielokrotnie). Klientom wydano 257 bonów żywnościowych, przeprowadzono 61 godzin doradztwa zawodowego, przeprowadzono 22 godziny konsultacji i porad prawniczych, zakupiono odzież/obuwie dla 10 osób, wydano 24 karnety wieloprzejazdowe komunikacji miejskiej, 2 klientom zakupiono bilety na przejazd do ośrodków readaptacyjnych w innych miastach, jednemu klientowi sfinansowano natomiast przelot do Wielkiej Brytanii, gdzie miał miejsce zamieszkania oraz zapewnioną pracę. Klienci konsultowani byli wielokrotnie z: kuratorem zawodowym dla dorosłych, kuratorem rodzinnym, specjalistą pracy socjalnej i psychologiem. Byli także kierowani do ośrodków prowadzonych przez organizacje pozarządowe udzielające schronienia byłym więźniom. Idealnym byłoby, co jest zresztą intencją koordynatorów Centrum, aby w przyszłości powstały w Nowym Sączu mieszkania readaptacyjne, w których można byłoby na czas do usamodzielnienia się, zakwaterować nieodpłatnie zmotywowanych do pracy nad sobą klientów.

Organizacje pozarządowe jako fundament działań pomocowych realizowanych w Centrum Pomocy

Kuratorzy oraz wychowawcy więzienni nie posiadają w swoim warsztacie pracy wystarczających narzędzi, pozwalających na pełne i skuteczne udzielenie pomocy każdemu klientowi. Bywa, że trudności natury finansowej ograniczają znacznie możliwość świadczenia pomocy. Nie da się ukryć, że w sposób dobitny służby penitencjarne i sądowe wspierane są przez organizacje tzw. „trzeciego sektora”. Przykładem niech będzie właśnie Centrum Pomocy w Nowym Sączu.

Dla skuteczniejszej realizacji zadań w Centrum, do współpracy na rzecz osób po odbyciu kary pozbawienia wolności zaproszono kluczowe dla tego przedsięwzięcia podmioty i instytucje lokalne, m.in: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Urzędy Pracy (Sądecki oraz Powiatowy), Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Ośrodek Interwencji Kryzysowej i inne.

Na tle wymienionych instytucji, wartą podkreślenia rolę pełnią właśnie instytucje tzw. „trzeciego sektora”. Wcześniejsza dobra współpraca z Centrum Integracji „Pro Domo” w Krakowie – dysponującym przejściowym domem dla osób bezdomnych, opuszczających areszty śledcze i zakłady karne jak również dynamicznie rozwijającą się Fundacją „Pomost” z Zabrze, daje świadectwo doniosłej roli jaką pełnią organizacje pozarządowe w przestrzeni sprawiedliwości. Najbardziej znaczącą rolę odegrało tutaj Stowarzyszenie Sursum Corda, które przyjęło na własne barki ciężar organizacyjny i finansowo–logistyczny, zupełnie nowego dlań przedsięwzięcia. Pracownicy stowarzyszenia zaangażowali się z olbrzymim poświęceniem w realizację tej formy pomocy i swoim działaniem dają świadectwo roli, jaką pełnią w tzw. obszarze sprawiedliwości i systemie pomocy społecznej.

Ścisła i dobra współpraca pomiędzy poszczególnymi elementami systemu pomocy jest więc kluczem do powodzenia przedsięwzięcia. Ważnym podkreślenia jest również fakt, iż żadna z wymienionych instytucji nie dysponuje środkami czy zapleczem, mogącymi w sposób samodzielny otoczyć kompleksowym wsparciem osobę, która właśnie zakończyła odbywanie kary.

Podsumowanie

Pomoc byłym więźniom, jako element szerszej polityki prowadzonej na rzecz ograniczenia związanych z przestępczością kosztów społecznych, choć niepopularna, jest ideą do której nie trzeba przekonywać. Zagospodarowanie byłego więźnia przez margines społeczny, bardzo szybko potrafi zniweczyć wysiłki służb odpowiedzialnych za jego resocjalizację. Potencjalne szkody występują jednak po każdej stronie. Dlatego tak ważne jest wspólne działanie różnych instytucji ramię w ramię z organizacjami pozarządowymi. Zadanie to, choć jego ciężar spoczywa głównie na barkach administracji publicznej, jest wydatnie wspierane przez „trzeci sektor”. Ścisła współpraca poszczególnych elementów systemu pomocy społecznej jest wysoce pożądana i zdaje się być uzasadniona nie tylko ekonomicznie ale przede wszystkim organizacyjnie, zwłaszcza w perspektywie dalszego budowania społeczeństwa obywatelskiego.

Honorata Czajkowska, Grzegorz Miśta: Rola organizacji kuratorskich na przykładzie Dolnośląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych Frontis

Znaczący rozwój działalności organizacji pozarządowych w ostatnich latach w Polsce, bez wątplenia w ogromnym wymiarze urozmaicił społeczną rzeczywistość oraz otworzył liczne możliwości udoskonalania działalności poszczególnych obszarów życia społecznego. Ważną rolę w ulepszaniu mechanizmów aktywności społecznej odgrywają stowarzyszenia branżowe, działające na rzecz rozwoju poszczególnych obszarów danych profesji.

W poniższym opracowaniu przybliżona zostanie działalność organizacji reprezentującej kuratorską służbę sądową – Dolnośląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych FRONTIS. Stowarzyszenie powstało w 2010 roku. Początki naszej działalności skupiały się na obszarach lokalnych, z czasem rozszerzyliśmy współpracę z pozostałymi stowarzyszeniami kuratorskimi w Polsce. W 2012 roku podpisaliśmy deklarację o współpracy, zgodnie z którą deklarujemy zgodne działanie na rzecz usprawniania systemu kurateli w Polsce i tym samym zwiększenia bezpieczeństwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Naszym wspólnym celem jest budowanie nowoczesnej, dobrze zorganizowanej, odpowiednio licznej i właściwie wyposażonej służby kuratorskiej, która będzie w stanie sprostać zadaniom nakładanym na nią przez ustawodawcę. Zgodnie z treścią deklaracji, wspólnie dążymy do realizacji założonego celu, a na rok 2016 zaplanowano uroczyste odnowienie deklaracji oraz włączenie powstałych w ostatnich latach Stowarzyszeń kuratorskich.

Realizowane projekty

W ramach działalności realizujemy rozmaite przedsięwzięcia, poprzez które dotykamy wielu obszarów życia społecznego – bezpośrednio związanych z funkcjonowaniem podopiecznych (poradnik postpenitencjarny), łączymy świat praktyków z nauką (konferencje), jak również działamy na rzecz poprawy/udoskonalenia kurateli sądowej i integracji środowiska (turnieje koszykówki, bale kuratorskie). Poniżej przybliżonych zostanie kilka inicjatyw, które warto przytoczyć w kontekście niniejszego opracowania.

Obecnie najprężniej rozbudowanym i realizowanym przedsięwzięciem jest projekt *Włączamy kulturę*, współrealizowany przy wsparciu strategicznym Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016 (ESK). Projekt jest adresowany do osób podlegającym oddziaływaniom kuratorów sądowych w ramach wykonywanych dozorów i nadzorów. Realizacja projektu *Włączamy kulturę* umożliwi skuteczniejsze dotarcie do kilku tysięcy rodzin, z którymi pracujemy na co dzień w

ramach wykonywanych zadań. Dotychczasowi uczestnicy projektu potwierdzają wzmocnienie więzi rodzinnych, modyfikowania sposobu spędzania czasu wolnego i otoczenia w ogóle, co wskazuje na skuteczność realizacji celów przedsięwzięcia.

Projekt do chwili obecnej zaangażował czynnie 45 kuratorów okręgu wrocławskiego, którzy „włączając w kulturę” swoich podopiecznych wykorzystali na ten cel 308 biletów udostępnionych przez ESK. Podopieczni uczestniczyli już łącznie w 40 spektaklach - warto jednak zaznaczyć, że kulminacja przedsięwzięcia wciąż przed nami w związku z nadchodzącym 2016 rokiem.

W ramach projektu uczestniczymy w tzw. „ministerium kultury” – są to spotkania specjalistów różnych instytucji, organizacji, podczas których wspólnie – dokonując jednocześnie integracji środowisk zawodowych - wypracowuje się schematy dalszej pracy, prezentuje nowe pomysły i opracowuje strategię ich wdrażania. Obecnie w ramach współpracy z Europejską Stolicą Kultury wdrażamy ideę włączania skazanych w pomoc niepełnosprawnym. Jak? – ukarani i skazani na karę ograniczenia wolności pomogą osobom niepełnosprawnym dotrzeć do kina/teatru/opery. Stwarza to niejako możliwość "splaty długu" społeczeństwu za dokonane krzywdy, przy okazji również wyodrębni się wychowawczy walor kary. Dodatkowym czynnikiem mogącym „łagodzić obyczaje” skazanych będzie z pewnością ich partycypacja (przy okazji) w wydarzeniach kulturalnych.

Kolejnym istotnym z punktu widzenia modernizacji przestrzeni sprawiedliwości przedsięwzięciem jest – będący we wstępnej fazie realizacji – projekt o poruszającej wyobraźnię nazwie: *eVo+*. *Nastaw się na więcej!* – projekt, który w znacznej mierze odpowiada na potrzeby stworzenia narzędzi pracy dla kuratorów sądowych, szczególnie wykonujących obowiązki w pionie rodzinnym.

Kiedy w naszych głowach zrodziła się idea projektu, natrafiłszy na artykuł Arkadiusza Milika, którego przytoczony poniżej fragment dokładnie oddaje to, co chcemy by przytrafiło się naszym podopiecznym: *Mój tata odszedł od nas, gdy miałem sześć lat. W jego rolę wcielił się Sławek Mogilan. To trener i osoba, której mnóstwo zawdzięczam. Co tam – ja mu wszystko zawdzięczam. (...) Dawno temu (...) zobaczył, jak gram w piłkę, i uwierzył, że będą ze mnie ludzie. Dzięki niemu jestem zupełnie innym człowiekiem. W wieku sześciu lat byłem pyskаты, przeklinałem, paliłem papierosy, a nawet kradłem drobne rzeczy ze sklepów, jakieś kasety, batoniki (...) To była patologia. Na szczęście pojawił się Moki i mnie uratował. Zakochałem się w piłce nożnej.* Projekt *eVo+* *Nastaw się na więcej!* Wpisuje się w koncepcję

profilaktyki podejmowanych przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych, mogących sukcesywnie utrwać wśród młodzieży społecznie nieakceptowany styl funkcjonowania. Nowatorska formuła projektu pozwoli kreować wśród młodzieży „kult” sportu, kształtować cierpliwość, pokorę, wszczepić ducha rywalizacji oraz efektywnie zagospodarować czas wolny. Innowacyjność projektu wiąże się z pionierskim zastosowaniem w obszarze profilaktyki niedostosowania społecznego grywalizacji jako instrumentu motywacyjnego i integracyjnego.

Projekt *eVo+*. *Nastaw się na więcej!* oparty jest na metodzie streetworkingu oraz teorii twórczej resocjalizacji. Przyjmuje formę ośrodków zakorzenionych w środowisku lokalnym w dzielnicach Wrocławia. Jako ośrodek/centrum rozumiemy bardziej sieć lokalną niż obiekt. Ośrodki, zgodnie z założeniem, nie mają mieć stałej siedziby, mogą korzystać na potrzeby realizacji swoich celów z pomieszczeń użyczanych przez rady osiedli, organizacje pozarządowe, szkoły, etc. To nieograniczone lokalowo i merytorycznie ujęcie, pozwoli na zapewnienie uczestnikom szerokiej oferty zajęć sportowych na obiektach istniejących już w dzielnicach.

Celem omawianego projektu jest powołanie do istnienia lokalnych ośrodków rozwoju dzieci i młodzieży zagrożonej zjawiskiem wykluczenia społecznego. Będzie on realizowany poprzez: zajęcia sportowe realizowane w środowisku lokalnym, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, kształtowanie umiejętności konstruktywnej rywalizacji poprzez alternatywne formy współzawodnictwa (wykorzystanie mechaniki gry komputerowej skorelowanej z treningami i wydarzeniami mającymi miejsce w świecie rzeczywistym), pełne skoordynowanie powyższych elementów w ramach indywidualnej pracy streetworkera.

Ponadto projekt ma na celu dążenie do zmiany grupy odniesienia uczestników projektu na konstruktywną, odstąpienie od tradycyjnego gromadzenia dzieci z deficytami w jednym obiekcie i stworzenie możliwości nawiązania relacji pomiędzy rówieśnikami z różnych środowisk.

Zarówno projekt *eVo+*. *Nastaw się na więcej!* jak i *Włączamy kulturę* zostały uznane za dobre praktyki Sądu Okręgowego we Wrocławiu.

Idąc naprzeciw współczesnym wyzwaniom kurateli sądowej oraz mając na względzie znaczenie mobilizacji zasobów i korzystania z własnych doświadczeń, wykorzystujemy współczesne metody komunikacji i promocji. W tym celu stworzyliśmy portal kurator.info, skupiający informacje

dotyczące wydarzeń związanych pośrednio lub bezpośrednio z kuratelą sądową. Zaprojektowaliśmy przestrzeń, w której można znaleźć informacje zarówno ze stowarzyszeń kuratorskich i Krajowej Rady Kuratorów, ale też poczytać o oddolnych inicjatywach, często pojedynczego zaangażowanego kuratora. Jest to swoiste forum dobrych praktyk. Chcemy w ten sposób budować świadomość potencjału kurateli sądowej. Realizacja tego projektu w sposób konstruktywny przyczyni się do zmiany wizerunku kurateli sądowej w społeczeństwie poprzez wskazanie merytoryki pracy kuratorów jak i zaangażowania na rzecz pozytywnej modyfikacji środowiska lokalnego. Ponadto prezentacja oraz rozpowszechnianie tzw. dobrych praktyk i implementowanie ich na nowe obszary (rejon), może mieć również wymiar poprawy jakości funkcjonowania poszczególnych środowisk.

Poza realizacją wdrażanych przez nas projektów, prowadzimy również działalność mającą na celu usprawnianie funkcjonowania kurateli sądowej, co wyraża się w konferencjach naukowych, organizowanych przez nasze Stowarzyszenie. W kwietniu 2015r. przy Sądzie Okręgowym we Wrocławiu odbyła się Konferencja pt. „Prawo dziecka do kontaktów z rodzicami i bliskimi w aspekcie psychopedagogicznym oraz prawnym”, której wraz z Sądem Okręgowym oraz Stowarzyszeniem Sędziów Rodzinnych, byliśmy współorganizatorami. W listopadzie 2015r. współorganizowaliśmy już po raz trzeci we Współpracy z Zakładem Resocjalizacji Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego seminarium interdyscyplinarne pt. „Recydywa przestępcza. Uwarunkowania (nie)powrotności skazanych do społeczeństwa”. Trwają przygotowania do kolejnej konferencji dot. problematyki kary ograniczenia wolności, zaplanowanej wspólnie z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, na luty 2016.

Współpraca międzyinstytucjonalna

Realizacja poszczególnych zadań odbywa się w ramach współpracy z instytucjami, reprezentującymi poszczególne sfery przestrzeni społecznej. Poniżej przybliżone zostały sfery i dziedziny, z których przedstawicielami wspólnie staramy się realizować wyznaczone cele:

1. Przestrzeń sprawiedliwości

Partnerem większości przedsięwzięć jest Sąd Okręgowy, który poprzez uznanie działań Stowarzyszenia FRONTIS jako dobrych praktyk sądu popiera i promuje podejmowane przez Stowarzyszenie działania. Sfera współpracy z sądami przejawia się ponadto we współorganizowaniu i obejmowaniu patronatem konferencji naukowych dotyczących zarówno

kurateli sądowej (np. lokalne konferencje promujące karę ograniczenia wolności), jak i związanego z nią sądownictwa rodzinnego.

Obszar przestrzeni sprawiedliwości znajduje również inne podmioty, pozostające we współpracy ze Stowarzyszeniem FRONTIS – przykład stanowi Służba Więzienna jako podmiot współtworzący Poradnik Postpenitencjarny, opracowany z myślą o osobach opuszczających zakład karny – jako swoisty informator i drogowskaz po zastanej przez nich rzeczywistości prawno-instytucjonalnej. Współpracę w obszarze przestrzeni sprawiedliwości dodatkowo wzbogacają, wspomniane w niniejszym opracowaniu, stowarzyszenia kuratorskie, m. in. Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych, Pomorskie Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych, Zachodniopomorskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych. W bliższej perspektywie – za sprawą planowanego przez Stowarzyszenie FRONTIS odnowienia podpisanej w 2012 roku deklaracji współpracy stowarzyszeń, liczymy na włączenie się we wspólną działalność nowopowstałych organizacji, tj. Kujawsko-Pomorskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych i Sympatyków Twórczej Resocjalizacji PO-MOST oraz Krakowskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych.

2. Edukacja/nauka/szkolnictwo wyższe

Świadomi niemożności podejmowania i skutecznej realizacji planowanych działań bez korzystania z bazy naukowej i wskazówek płynących z działalności instytucji zajmujących się szeroko pojętą edukacją, współpracujemy z przedstawicielami wrocławskich uczelni wyższych, jakimi są Uniwersytet Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej - w osobie prof. Jacka Kurzępy, udzielającego niezwykle cennego, popartego bogatym doświadczeniem, merytorycznego wsparcia przy realizacji projektu *evo+*. *Nastaw się na więcej!*, oraz Uniwersytet Wrocławski, będący współorganizatorem konferencji i seminariów naukowych. Szczególne przełożenie na perspektywiczny rozwój kurateli sądowej w Polsce ma współpraca z Wydziałem Prawa i Administracji oraz Zakładem Resocjalizacji na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

3. Administracja publiczna

Jak pokazują liczne na obszarze kraju przykłady współpracy kurateli sądowej z administracją publiczną (czego doskonałym przykładem jest Miasto Lębork i działający na jego obszarze kuratorzy sądowi), również i my jesteśmy otwarci i korzystamy z możliwości stwarzanych przez Urzędy Miast, Urząd Wojewódzki czy Urzędy Gminy na terenie województwa dolnośląskiego.

4. Pomoc społeczna

Skuteczność oddziaływań w wymiarze lokalnego społeczeństwa wydaje się być nieefektywna w sytuacji braku współpracy z instytucjami realizującymi swoje działania – podobnie jak kuratorzy – w samym środku społeczności lokalnych. Stąd też, jako stowarzyszenie branżowe, w sposób naturalny korzystamy ze współpracy z przedstawicielami Miejskich Ośrodków Pomocy Społecznej (pracownicy socjalni, asystenci rodziny), których znajomość specyfiki poszczególnych rodzin, ich słabych i mocnych stron, daje możliwość np. sprawniejszej rekrutacji adresatów projektu *eVo+*. *Nastaw się na więcej!*

5. Organizacje pozarządowe

W ramach swojej działalności jesteśmy również otwarci na współpracę z organizacjami pozarządowymi, których cele statutowe w sposób konstruktywny służą wspieraniu naszej działalności. Przykładem bliskiej współpracy na terenie Wrocławia jest kooperacja ze Stowarzyszeniem Pomocy „Ludzie Ludziom”, jak również Stowarzyszeniem „Intro”, Fundacją „Dom Pokoju” i Fundacją „Katarynka”.

6. Sport i kultura

Realizacja działań podejmowanych przez Stowarzyszenie FRONTIS – jeśli ma służyć poprawie kondycji lokalnej społeczności – nie może odbywać się w oderwaniu od działań oscylujących wokół instytucji propagujących sport czy kulturę. Skorzystanie z bazy klubów rozmaitych dyscyplin sportowych na terenie Wrocławia, daje możliwości interdyscyplinarnego rozwoju zainteresowań sportowych wrocławskiej młodzieży, a współpraca z Europejską Stolicą Kultury Wrocław 2016, stwarza możliwości partycypacji podopiecznych w życiu kulturalnym miasta.

Planujemy rozszerzenie wachlarza instytucji w ramach wspólnej realizacji celów – w tym zakresie otwieramy się na kolejne instytucje, dążymy do zwiększenia ich partycypacji w podejmowanych przez nas inicjatywach. W szczególności istotne wydają się być organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, organizacje szerzące kulturę, ale także instytucje państwowe, takie jak np. Urząd Pracy, jak również ośrodki naukowe (zwiększyć otwartość (np. poprzez współorganizowanie konferencji naukowych).

Problemy do rozwiązania

W tym miejscu warto wskazać czynniki w dalszym ciągu utrudniające swobodną i efektywną działalność naszej organizacji. Jesteśmy stowarzyszeniem branżowym; działamy na rzecz

udoskonalenia mechanizmów pracy kuratorów sądowych, dostarczamy narzędzia pracy, których nie mamy zapewnionych ustawowo. Jako stowarzyszenie kuratorskie zauważamy, że potencjał tej grupy zawodowej wydaje się nie w pełni rozpoznany także w samym Ministerstwie Sprawiedliwości. Jesteśmy jedyną grupą zawodową wymiaru sprawiedliwości, która wykonuje swoje zadania w środowisku lokalnym, poza siedzibą sądu. Ponadto docieramy swoimi działaniami sposób permanentny, zaprogramowany, długofalowy do bardzo dużej populacji. Realizujemy ważne z punktu widzenia społeczeństwa misje - chronimy dobro i życie dzieci, wspieramy bezpieczeństwo społeczeństw lokalnych, uczestniczymy w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, realizujemy sprawiedliwość naprawczą (kara ograniczenia wolności, obowiązki probacyjne, środki kompensacyjne).

Do tego dochodzi aspekt wizerunkowy – pracujemy na zmianę opinii o sądach. Realizacja celów z ramienia Stowarzyszenia odbywa się w środowiskach naszych podopiecznych, gdzie również realizujemy zadania jako kuratorzy. Program *Włączamy kulturę* i projekt *evo+*. *Nastaw się na więcej!* pokazują społeczeństwu, że służba kuratorska nie tylko egzekwuje prawo, ale też pomaga w procesach socjalizacyjnych. Pracujemy zatem na zmianę wizerunku sądu, a poprzez swoje działania budujemy zaufanie społeczne, czym doskonale wpisujemy się w ideę strategii modernizacji przestrzeni sprawiedliwości. Profesjonalne i skuteczne wykonywanie powyższego musi być realizowane w oparciu o najwyższe standardy, do wypracowania których nieustannie dążymy.

Tymczasem strategia modernizacji przestrzeni sprawiedliwości w Polsce na lata 2014-2020 w niewielu miejscach dostrzega ten potencjał. Stowarzyszenia kuratorskie poprzez to, że pozyskują narzędzia pracy, w które nie wyposaża ich system, bardzo wzbogacają możliwości realizacji celów i przyczyniają się do zwiększenia skuteczności działań (pozytywny przebieg probacji, przeciwdziałanie demoralizacji, egzekucja obowiązków probacyjnych, wsparcie rodziny, etc.).

Ponadto swobodną współpracę międzyinstytucjonalną utrudniają swoiste ograniczenia czasu i przestrzeni do działań. Kuratorzy sądowi zaangażowani w stowarzyszenia branżowe pomimo faktu, że wprowadzają w sferę aktywności służbowej istotne dodatkowe elementy zwiększające skuteczność działań, zmuszeni są robić to niejako poza pracą.

Tymczasem wyzwania współczesności wymagają stosowania nowoczesnych narzędzi pracy, w które kuratorska służba sądowa nie jest wyposażana systemowo. W przeciwieństwie do np.

służby więziennej, w której realizowane są liczne działania finansowane z programów operacyjnych, kuratorzy sądowi nie mają zasobów umożliwiających pracę w obszarze np. aktywizacji zawodowej podmiotów poddanych ich pieczy. M.in. dlatego właśnie zmuszeni są zwracać się w organizacje pozarządowe, by uzyskując osobowość prawną, samodzielnie lub w koalicjach z partnerami społecznymi, takie rozwiązania wypracowywać. Podobne motywy przyswiewcały kuratorom sądowym z Białegostoku, którzy już w latach 90-tych XX w. angażowali się w działalność Stowarzyszenia „Patronat”, by móc skuteczniej realizować misję readaptacji społecznej skazanych.

Zaangażowanie w różne projekty kuratorów sądowych zrzeszonych w stowarzyszeniach branżowych nie może być traktowane jako fanaberia czy działalność dodatkowa. Dlatego, przy aktualnym systemowym umiejscowieniu kuratorskiej służby sądowej w strukturach sądownictwa, tak ważne jest właściwe rozpoznanie tej sfery przez kierownictwo sądów. Uznanie zaangażowania kuratorów sądowych w ramach stowarzyszeń jako wartości dodanej i potraktowanie realizowanych projektów jako dobrych praktyk stanowią dla nich niezwykle istotne wsparcie. Wydaje się, że pozytywnych przykładów w tym obszarze jest coraz więcej, a sądy rejonowe i okręgowe są bardziej otwarte na włączanie stowarzyszeń stricte kuratorskich i innych w sferę współpracy. Proces ten będzie z pewnością postępował, gdyż implikowany jest coraz bardziej skomplikowaną strukturą społeczeństw lokalnych, w których kuratorzy wykonują swoje zadania. Każdy zespół kuratorskiej służby sądowej funkcjonuje w specyficznych warunkach środowiskowych, ma zatem też specyficzne wyzwania i możliwości. Założenie, że wszyscy pracują tak samo, korzystając z tych samych narzędzi jest archaiczne i nie wytrzymuje konfrontacji z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością. Pojawia się ciśnienie, by stworzyć system pozwalający kuratorom w większym stopniu realizować autorskie programy dopasowane do warunków lokalnych. Kiedy to się stanie, będzie można skorzystać z doświadczeń wypracowanych dzięki m.in. aktywności stowarzyszeń kuratorskich.

Co, w ramach współpracy międzyinstytucjonalnej, mogłoby działać lepiej? Z pewnością otwartość administracji publicznej np. w zakresie zwiększenia dostępności do instytucji działających w dziedzinie sportu, takich jak choćby baza tzw. trenerów osiedlowych. Warto również pochylić się nad podnoszeniem świadomości specyfiki naszej pracy – nie ograniczając jej wyłącznie do negatywnego w ostatnich latach wizerunku kuratora w mediach. Dodatkowym czynnikiem pozwalającym korygować współpracę instytucjonalną są z pewnością szkolenia/seminaria/warsztaty dotyczące zakresu możliwości współpracy, wykorzystania

wzajemnego potencjału, co winno skutkować zwiększeniu spójności działań, poprawie efektywności realizowanych celów.

Cennym wzbogaceniem procesu zacieśniania współpracy międzyinstytucjonalnej będzie z pewnością zwiększenie dostępności/otwartości poszczególnych instytucji na świat nauki – korzystanie z zasobów, jakie dają współczesne badania i prognozy oparte na działalności badawczej. Ponadto – w przypadku stowarzyszeń branżowych – warto skorzystać z rozwiązań innych państw w zakresie umożliwiania realizacji celów statutowych w ramach wykonywanych obowiązków służbowych wynikających z pełnionej funkcji.

Jako stowarzyszenie branżowe, reprezentujemy kuratorską służbę sądową. Zakładając je ustaliliśmy, że będą w nim obowiązywać konkretne wartości, które - mamy nadzieję, przełożą się na nasz wizerunek. Chcemy być przyjaźni, szczerzy, otwarci i kreatywni. Zależy nam na aktywnym udziale w przestrzeni społecznej. Chętnie włączamy się w projekty, gdzie nasza wiedza i doświadczenie mogą być pomocne. Jesteśmy nastawieni na rozwój, szukamy tego co wspólne. Jako grupa zawodowa chcemy dzielić się swoim doświadczeniem, pomysłami i inicjatywami, których podejmujemy się zarówno w ramach wykonywanych obowiązków jak i działań inspirowanych potrzebą rozwoju kurateli sądowej.

Robert Ćwikowski: Nadzór nad nieletnim przez organizacje pozarządowe – szansa czy zagrożenie?

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich wprowadza możliwość realizacji środka wychowawczego polegającego na sprawowaniu nadzoru nad nieletnimi przez organizacje młodzieżowe lub społeczne. Praktyka stosowania tego rozwiązania nasuwa się wiele pytań i wątpliwości. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 lutego 2012 r. *w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad nieletnim przez kuratorów sądowych, sposobu wykonywania obowiązków przez organizacje młodzieżowe lub inne organizacje społeczne, zakłady pracy i osoby godne zaufania oraz sposobu kontrolowania obowiązków nałożonych na rodziców lub opiekuna nieletniego* a następnie zmienione Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 2014 r. *w sprawie nadzoru nad nieletnim* sprawiło, że organizacje młodzieżowe lub społeczne realnie mogły zacząć sprawować taki nadzór. Określono w nim m.in. zadania organizacji młodzieżowych lub społecznych zrównując w ogromnym zakresie z zadaniami kuratora sądowego zawodowego. Również nowelizacja ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w art. 70a przybliżyła możliwość włączenia się organizacji społecznych do prowadzenia nadzoru.

Analizując system orzekanych środków wychowawczych ostatnich kilku lat okazuje się, że nastąpił wzrost liczby orzekanych decyzji o umieszczeniu nieletnich w placówkach⁷, być może jest to związane ze zwiększającą się sukcesywnie ilością takich placówek, natomiast orzekanie o przekazaniu nieletniego pod nadzór organizacji społecznej nie zmieniło się, a nawet można zauważyć tendencją spadkową.

Umieszczenie nieletniego w placówce to końcowy etap długiego procesu, na który składają się brak wychowania w rodzinie, nieumiejętnie udzielana pomoc i wsparcie, brak umiejętności lub chęci radzenia sobie z trudną młodzieżą przez instytucje edukacyjne, wychowawcze, a także szereg innych przyczyn. Stąd możliwość sprawowania realnego nadzoru nad nieletnimi przez organizacje społeczne powinno dawać nadzieję na skuteczne działania zmierzające do zmian, które pozwolą rozwiązać problem zdemoralizowanej młodzieży z poczuciem bezkarności, wagarującej i eksperymentującej ze środkami psychoaktywnymi. Tego typu zachowania sprzyjają popełnianiu czynów zabronionych prawem. By temu zapobiec konieczne są oddziaływania o charakterze profilaktycznym i prewencyjnym. Jednak należałoby je rozbudować o działania

⁷ Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych MS - S18

profilaktyki przynajmniej selektywnej, a na pewno wskazującej, czyli ukierunkowanej bezpośrednio na nieletnich naruszających normy prawne.

Dlaczego zatem nadzór organizacji społecznej nad nieletnimi jest tak rzadko orzekany? Jakie mogą być tego przyczyny? Zapewne należałoby to objąć dokładnymi badaniami, natomiast na potrzeby tego opracowania oparto się na doświadczeniach Stowarzyszenia Na Rzecz Integracji Dzieci i Młodzieży „Przyjaciele z osiedla” w Białymstoku oraz opiniach przedstawicieli innych organizacji pozarządowych.

Pojawiają się głosy ekspertów w zakresie prawa nieletnich, jak również wśród samych sędziów, że orzekanie nadzoru organizacji społecznej nad osobą nieletnią powinno być uzależnione od związków danego nieletniego z daną organizacją. Przykładem ma być np. organizacja harcerska, w której działaniach nieletni na co dzień bierze udział. W przypadku popełnienia czynu zabronionego, znajomość przez przedstawicieli organizacji danego nieletniego, jego sytuacji rodzinnej, szkolnej, jego cech charakteru, a także możliwy autorytet wychowawcy i zdobyte zaufanie, może w znaczący sposób ułatwić pracę profilaktyczną z nieletnim. Z jednej strony - trudno się z taką interpretacją nie zgodzić, z drugiej jednak - koncentrując się szerzej na problemie taka interpretacja wydaje się niezbyt trafna.

We wspomnianym wyżej rozporządzeniu w sprawie nadzoru nad nieletnimi dokładnie określono zadania jakie należy wykonywać podczas prowadzenia tych czynności, omówiono dokumentację z tym związaną, częstotliwość sporządzania sprawozdań oraz zasady współpracy z wydziałami dla nieletnich w sądach rejonowych. Dokładnie takie same zadania zobowiązany jest wykonywać kurator zawodowy. Zrównano zatem zakres obowiązków kuratorów zawodowych z zadaniami organizacji społecznych, jednak przekazanie nieletniego pod nadzór organizacji społecznej często uzależniony jest od wcześniejszej znajomości z nieletnim. Od kuratorów zarówno zawodowych jak i społecznych już się tego nie wymaga. Kolejnym problemem jest zakres działalności organizacji młodzieżowej, do której może należeć potencjalny nieletni. Organizacjami, które najczęściej i przez dłuższy okres współpracują z małoletnimi to kluby sportowe, organizacje harcerskie, różnego rodzaju świetlice osiedlowe itp., które na co dzień wykonują swoje cele statutowe pod kątem własnych specjalizacji. Objęcie nadzorem nieletniego przez taką organizację wg. opinii wielu przedstawicieli organizacji pozarządowych jest praktycznie niemożliwe. Wiązałoby się to z dodatkowymi czynnościami określonymi w rozporządzeniu w sprawie nadzoru nad nieletnimi a tym samym skierowanie do takich czynności osoby, która nie zawsze a nawet

bardzo rzadko przygotowana jest do pracy resocjalizacyjnej. Organizacje społeczne powoływane są przez osoby, które łączy np. pasja, zainteresowania, interes społeczny czy chęć rozwiązywania problemów społecznych. Swoją działalność określają w statucie organizacji i objęcie nadzorem nieletniego nie zawsze jest możliwe ze względu na brak osoby, która przyjąłaby dodatkowe obowiązki nawet za możliwość otrzymywania zwrotu poniesionych kosztów.

Najwłaściwszym byłoby więc przekazanie nieletniego pod nadzór organizacji społecznej, która zostałaby powołana dokładnie do tych czynności. W jej skład wchodziłyby osoby z odpowiednim wykształceniem i przygotowaniem do pracy na zasadzie kurateli sądowej. Praca takiej organizacji mogłaby koncentrować się przede wszystkim na działaniach wspierających nieletniego jako podstawowa jej działalność, a nie dodatkowy, często kłopotliwy obowiązek.

Może w związku z tym pojawić się pytanie dotyczące zasadności kierowania nieletniego pod nadzór organizacji społecznej, a nie jak dotychczas pod nadzór kuratora. Czynnikiem odróżniającym powinna być waga popełnionego czynu zabronionego przez nieletniego lub poziom demoralizacji. Pod nadzór organizacji społecznej należałoby kierować osoby, które dopiero zaczynają naruszać normy prawne, a np. nadzór odpowiedzialny rodzica z uwagi np. na niewydolność wychowawczą byłby nieskuteczny lub zobowiązanie do określonego zachowania nie byłoby możliwe do skontrolowania. Z uwagi na zdarzającą się nieskuteczność wspomnianych wyżej dwóch środków wychowawczych w młodych ludziach może rodzić się poczucie bezkarności, co z upływem czasu, może pogłębiać poziom demoralizacji.

Mając na uwadze powyższe wątpliwości zdecydowaliśmy się w Stowarzyszeniu Na Rzecz Integracji Dzieci i Młodzieży „Przyjaciele z osiedla” przeorientować cele statutowe stowarzyszenia na udzielanie pomocy nieletnim poprzez pracę profilaktyczną i prewencyjną.

Pierwszą propozycją naszych działań było stworzenie koalicji z Wydziałem Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku, w celu uruchomienia środków wychowawczych, które do tej pory nie były lub były w minimalnym stopniu orzekane przez sądy. Opracowano pilotażowy projekt pn. "To moja decyzja - zastosowanie elementów sprawiedliwości naprawczej w przeciwdziałaniu przestępczości nieletnich" wprowadzający do postępowania z nieletnimi elementy sprawiedliwości naprawczej. Projekt przekazano do konsultacji sędziom rodzinnym, którzy za pośrednictwem Przewodniczącej Wydziału V Sądu Rejonowego w Białymstoku wyrazili akceptację jego założeń, jednak na etapie pilotażu realizowany był jako działania pozasądowe.

Pilotaż projektu został przeprowadzony na terenie największego gimnazjum w Białymstoku. Projekt oprócz typowych działań kontrolnych polegających na sprawdzaniu zachowania w szkole, w miejscu zamieszkania, frekwencji czy używania substancji psychoaktywnych, zawierał elementy edukacyjne i naprawcze. W zależności od okoliczności udziału w projekcie nieletni uczestniczyli w naprawieniu wyrządzonej szkody lub w pracach społecznych na rzecz społeczności lokalnej. Pomagało to niektórym nieletnim uzmysłwić szkodliwość dokonanego czynu. Celem było efektywne minimalizowanie zachowań ryzykownych, które powinno polegać na zadośćuczynieniu, na nauczeniu młodzieży konsekwencji wynikających z podejmowanych przez nich zachowań, uwrażliwianiu na potrzeby drugiego człowieka, empatycznym rozumieniu.

Nieletni po zakończonym projekcie wypełnili ankietę ewaluacyjną. Pytania dotyczyły świadomości popełnionych przez nieletnich czynów zabronionych. Wszyscy odpowiedzieli, że dzięki udziałowi w projekcie uświadomili sobie konsekwencje swoich czynów. 85% uczestników stwierdziło, że zdecydowali się na udział w projekcie w obawie przed konsekwencjami prawnymi. Oprócz obaw przed konsekwencjami prawnymi zdecydowana większość (65%) odpowiedziała, że wzięła udział w projekcie ponieważ lubi nowe wyzwania. Zdecydowana większość (90%) uczestników wyraziła chęć zadbania o swoją przyszłość, tzn. uniknięcia problemów z prawem, w czym miał im pomóc udział w projekcie. Zdecydowana większość stwierdziła też, że udział w tym przedsięwzięciu podniósł ich samoocenę i pozwolił uwierzyć w swoje możliwości. Wszyscy uczestnicy projektu odpowiedzieli, że dzięki udziałowi w projekcie ich sytuacja szkolna uległa poprawie, oraz że w większym albo mniejszym stopniu dzięki udziałowi w projekcie zrozumieli, że niewłaściwe zachowanie kończy się poniesieniem konsekwencji i świadomość nieuchronności ponoszenia konsekwencji zachowań wzrosła.

Po zakończonym pilotażu przeprowadzono analizę i ewaluację projektu. Można zatem stwierdzić, że tego typu działania przynoszą pożądane efekty jeżeli kierowane są do nieletnich, którzy zostali przyłapani na popełnieniu czynu zabronionego po raz pierwszy lub gdy ich poziom demoralizacji jest na niskim poziomie. Nadzór organizacji społecznej ukierunkowanej na działania resocjalizacyjne w środowisku otwartym z udziałem społeczeństwa powinien być orzekany również po to aby zatrzymać pogłębiający się proces demoralizacji nieletniego na początkowym etapie.

Po zakończonym pilotażu i dokonaniu ewaluacji, działania nadzorujące nieletnich rozbudowano o działalność profilaktyczną i prewencyjną, które są podstawową działalnością stowarzyszenia. W

zdecydowanej większości klientami są nieletni, którzy biorą udział w działaniach w warunkach pozasądowych na prośbę pedagogów szkolnych lub rodziców/opiekunów nieletnich. Wielokrotnie udział w działaniach stowarzyszenia pomógł nieletnim uniknąć konsekwencji prawnych. Sędziowie otrzymując informację, że nieletni podejmuje już czynności naprawcze umarzają postępowanie lub orzekają najłagodniejszy środek w postaci upomnienia. Działalnością pozasądową przekonaliśmy część sędziów do skuteczności podejmowanych działań czego konsekwencją jest kierowanie pod nadzór naszego stowarzyszenia nieletnich postanowieniem sądowym. Udział organizacji młodzieżowej czy społecznej w postępowaniu w sprawach nieletnich może być wykorzystywany w znacznie szerszym zakresie niż dotychczas, jednak jest to nowa praktyka i wymaga czasu aby zakorzeniła się w świadomości sądów. Nie bez znaczenia jest rozwój organizacji, które będą specjalizowały się w pracy z nieletnimi na zasadzie kurateli sądowej. Brak ofert takich organizacji spowoduje, że sędziowie nadal koncentrować się będą na nadzorach prowadzonych jedynie przez kuratorów sądowych.

Anna Bajko: Działalność Stowarzyszenia Penitencjarnego „Patronat” w Białymstoku oraz jego współpraca z otoczeniem instytucjonalnym

Białostocki Oddział Stowarzyszenia Penitencjarnego „Patronat” został powołany uchwałą Zarządu Głównego z dnia 19 kwietnia 1990 r., którego członkami założycielami były dwie Panie kuratorzy zawodowi: Teresa Gałań (SR Białystok) oraz Maria Kokorzecka-Piber (SW Białystok).

Białostoccy kuratorzy zawodowi od wielu lat dostrzegali problem osób opuszczających zakłady penitencjarne, nieposiadających miejsca zamieszkania. Według ich obserwacji, rokrocznie około 30 byłych więźniów nie miało dokąd powrócić. Ich bezdomność zwiększała problemy, które w konsekwencji prowadziły do powtórnego osadzenia w zakładzie karnym. Zjawisko to, osiągnęło swoje apogeum po amnestii w 1989 r., którą ogłoszono w bardzo niekorzystnym okresie przemian w kraju (likwidacja hoteli robotniczych, zima, ograniczająca rynek pracy - szczególnie, dla osób o niskich kwalifikacjach). Uniemożliwiło to wielu osobom zdobycie środków na mieszkanie i wyżywienie. Skazanym, należało doraźnie i szybko pomóc. Powstanie schroniska stało się racjonalnym i koniecznym sposobem na rozwiązanie tego problemu.

Pierwszym załączkiem schroniska dla bezdomnych byłych więźniów było mieszkanie komunalne o powierzchni około 40 m. kw. przy ul. Włókienniczej w Białymstoku. Powstało ono w styczniu 1990 roku. To mieszkanie na poddaszu, któremu szyldu użyczył Klub Abstynenta KROKUS, przekazane przez Zarząd Mienia Komunalnego mogło jednorazowo dać schronienie najwyżej pięciu osobom. Mieszkańcy mieli do dyspozycji dwa pomieszczenia: pokój i kuchnię, bez urządzeń sanitarnych, ogrzewane piecem. Pomimo tak skromnych warunków w ciągu pierwszego roku działalności, to pierwsze w całym makroregionie schronisko dla bezdomnych przyjęło pod swój dach ponad 30 osób.

Od momentu powołania białostockiego Oddziału, jego najważniejszym zadaniem, było zorganizowanie i prowadzenie schroniska dla bezdomnych byłych więźniów. W maju 1991 r. zostało otwarte, do dziś funkcjonujące Schronisko dla Bezdomnych przy ul. Świętojańskiej. Przekazany przez władze miasta budynek był mocno zniszczony. Dzięki otrzymanym środkom finansowym, m.in. od Jacka Kuronia, ówczesnego Ministra Pracy i Spraw Socjalnych, remont budynku został zakończony w ciągu 3 kwartałów. Ówczesna dyrekcja Rejonowego Aresztu Śledczego w Białymstoku, zapewniła siłę roboczą w postaci osadzonych, pomoc w wyposażeniu pomieszczeń, a także zachętę i wsparcie.

Schronisko mieści się w dwupiętrowym, murowanym budynku, o powierzchni ok. 340 m. kw. Nasi podopieczni zajmują dwa piętra - 9 pokoi 1,2 i 3 osobowych. Jednorazowo placówka może przyjąć 23 mężczyzn. Każde piętro posiada niezbędne urządzenia sanitarne. Na pierwszym piętrze znajduje się też kuchnia i stolówka, która pełni również funkcję świetlicy. Na parterze w trzech pomieszczeniach znajduje się biuro „Patronatu” i poligrafia, następnie pokój księgowej, usługi kserograficzne, pokój Centrum Sprawiedliwości Naprawczej (od lipca 2015 r.) i pokój zamieszkały przez jednego z mieszkańców, który pełni funkcję gospodarza schroniska. W piwnicy budynku są dwa magazyny: spożywczy i odzieżowy, drukarnia i warsztat introligatorski.

Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat” Oddział w Białymstoku, prowadząc Schronisko dla bezdomnych (opuszczających zakłady karne) ma na względzie nie tylko zapewnienie tym osobom miejsca do zamieszkania, ale przede wszystkim usamodzielnienie pensjonariuszy, niwelowanie syndromu wyedukowanej bezradności, doprowadzenie do odbudowy więzi rodzinnych, o ile jest taka możliwość, wyrobienie nawyku stałej pracy oraz umiejętności współżycia społecznego.

Z każdym mieszkańcem pracuje się indywidualnie, ustala stan potrzeb, przewidywane trudności adaptacyjne, za jego zgodą zawierany jest dwuletni kontrakt z pewnymi ograniczeniami i obowiązkami, a w szczególności nakazem całkowitej abstynencji. W praktyce jest to bardzo trudny wymóg, którego nieprzestrzeganie jest najczęstszym powodem usunięcia ze Schroniska. W większości, mieszkańcy schroniska, to osoby uzależnione od alkoholu, czasami od narkotyków.

W trakcie pobytu w placówce podopieczni są zobowiązani do aktywności zawodowej. Starają się znaleźć zatrudnienie na umowę o pracę lub dorywczo, niektórzy posiadają renty socjalne, część otrzymuje zasiłek stały, okresowy lub uczestniczy w zajęciach Centrów Integracji Społecznej, zdobywa nowe umiejętności zawodowe i otrzymuje z tego tytułu świadczenia. Mieszkańcy mają obowiązek utrzymania w czystości schroniska. Wyznaczani są co miesiąc do dyżurów porządkowych. Aktywnie uczestniczą w różnych pracach na rzecz placówki, np. związanych z działalnością gospodarczą lub remontowo-porządkową. Zważywszy na ich przeszłość kryminalną, brak wzorców wychowawczych, czy też nawyki związków nieformalnych, często wynikających z przynależności do podkultury więziennej – podejmowanie przez nich wspólnych przedsięwzięć sprzyja integracji, wyrabia umiejętność pracy zespołowej. Jeden z podopiecznych pełni rolę gospodarza, po zamknięciu schroniska na noc, składa informację telefoniczną kierownikowi lub prezesowi.

Sukcesem wychowawczym jest osiągnięcie przez osobę przebywającą na kontrakcie w Schronisku odpowiedniego poziomu samodzielności, umożliwiającego adaptację społeczną. Około 40% mieszkańców schroniska kończy pozytywnie kontrakt i usamodzielnia się. Taki sam procent stanowią osoby usunięte dyscyplinarnie. W ciągu roku w schronisku mieszka od 50 do 60 osób.

Stowarzyszenie odpowiada na wiele listów skazanych odbywających kary pozbawienia wolności – około 180 rocznie. Tematyka korespondencji dotyczy z reguły warunków przyjęcia do Schroniska, informacji o działalności „Patronatu”, porad prawnych, różnych informacji o pomocy socjalnej i adresów placówek świadczących pomoc. Liczba otrzymywanych listów od dwóch lat stale wzrasta.

Dzięki dotacjom z Ministerstwa Sprawiedliwości i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, prowadzone były zajęcia korekcyjno-edukacyjne skierowane do mieszkańców schroniska oraz dozorowanych kuratorów: „Trening zastępowania agresji”, „Program interwencyjny dla sprawców nadużyć w rodzinie”, „Aktywizacja zawodowa”, „Przemiany współczesnej rodziny”, program dla osób karanych za jazdę pod wpływem alkoholu, szkolenie dla wolontariuszy, chcących pomagać skazanym (sfinansowany z dotacji Fundacji im. Stefana Batorego).

Mieszkańcy Schroniska mają zapewnione całodzienne wyżywienie, 3 posiłki, w tym jeden gorący. Ponadto, zapewniona jest pomoc żywnościowa w formie 3 posiłków dziennie osobom nie korzystającym ze stacjonarnego pobytu w Schronisku, a skierowanym przez kuratorów zawodowych Sądu Rejonowego w Białymstoku oraz osobom przebywającym na przepustkach udzielanych w trybie art.164 i 165 kkw.

Osobom będącym pod dozorem lub nadzorem kuratorów sądowych wydaje się suchy prowiant oraz odzież, obuwie, pościel, ręczniki. Na bieżąco udziela się pomocy w postaci materiałów piśmienniczych i usług ksero zarówno mieszkańcom jak i innym beneficjentom oraz zapomóg gotówkowych z przeznaczeniem na wyrobienie dowodu osobistego, realizację recept, dojazd od sądu, zakup odzieży.

Oddział bierze również udział w ogólnopolskich zbiórkach żywności, którą później przeznacza na potrzeby Schroniska oraz dla rodzin podopiecznych kuratorów sądowych.

Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat” Oddział w Białymstoku w roku 2015 na swoją działalność otrzymało dotację Prezydenta Miasta Białegostoku 109 tys. zł. oraz Ministerstwa Sprawiedliwości z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – 80 tys. zł. Otrzymujemy też darowizny i odpis z 1% podatku. Prowadzimy prawie od początku istnienia działalność gospodarczą – usługi ksero i poligraficzne, z której zyski w całości przeznaczamy na utrzymanie schroniska.

W Oddziale są zatrudnione na etatach: kierownik schroniska, pracownik socjalny (od 2014 r. ze środków dotacji Prezydenta Miasta Białegostoku), kucharka, pracownik ksero (nasz były mieszkaniec), oraz na 1/2 etatu księgowa i kierowca. W godzinach popołudniowych jest prowadzony dyżur pedagoga. Pracę kierownika wspomagają wolontariusze – 6 – 8 osób – kuratorzy zawodowi i społeczni.

W poniżej tabeli przedstawione zostały najważniejsze instytucje, z którymi Stowarzyszenie wchodzi we współpracę międzyinstytucjonalną.

Z kim?	W czym?
Sąd Okręgowy w Białymstoku	w ramach zawartego porozumienia w sprawach dotyczących świadczenia pomocy postpenitencjarnej, zapewnienia miejsc osobom bezdomnym pozostającym pod dozorem kuratorów. Stowarzyszenie świadczy pomoc materialną podopiecznym kuratorów (zarówno dla dorosłych, jak i rodzinnych), szczególnie po zbiórkach żywności. Organizując programy korekcyjno-edukacyjne, kieruje je również do skazanych będących pod dozorem kuratorskim. Przyjmuje na praktyki stażowe aplikantów kuratorskich. Mieszkańcami schroniska są osoby, które odbyły karę pozbawienia wolności w całości, otrzymały warunkowe przedterminowe zwolnienie, bądź też odbywają karę pozbawienia wolności w Systemie Dozoru Elektronicznego. Stowarzyszenie jest też placówką, gdzie skazani mogą wykonywać karę ograniczenia wolności. Kuratorzy zawodowi są wolontariuszami i prowadzą ten Oddział
Służba penitencjarna zakładów karnych i aresztów śledczych z terenu Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Białymstoku	w zakresie działalności resocjalizacyjnej, promowania i wspierania inicjatyw i przedsięwzięć służących readaptacji skazanych, wymiany informacji o osobach ubiegających się o pomoc, o przyjęcie do Schroniska oraz dotyczącą realizacji zadań wynikających z dyspozycji art. 164 kkw – w ciągu roku kilku skazanych przychodzi do placówki na przepustki. Współpracujemy też z każdą jednostką penitencjarną z kraju, która zwróci się do nas. Uczestniczymy w konferencjach organizowanych przez Służbę Więzienną
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Białymstoku oraz terenowymi ośrodkami pomocy społecznej	w zakresie typowania osób do świadczeń socjalnych, weryfikowania wykazów osób zgłoszonych przez kuratorów sądowych do pomocy żywnościowej, w ramach Programu PEAD (wydawaliśmy ponad 23 tony żywności rocznie), umieszczenia w domach pomocy społecznej, wymiany informacji oraz koordynacji działań pomocowych. Podstawową współpracę prowadzimy z pracownikami socjalnymi z Zespołu Pracowników Socjalnych Nr 11, którzy zajmują się bezdomnymi

<p>Departament Spraw Społecznych Urzędu Miasta w Białymstoku</p>	<p>w zakresie pozyskiwania dotacji na realizację zadań publicznych na ograniczenie skutków bezdomności i wspólnych działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu</p>
<p>Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej</p>	<p>udział w konferencjach i szkoleniach</p>
<p>Placówki leczenia odwykowego, m.in. ze Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczynie z Dzielnym Oddziałem Terapii Uzależnień</p>	<p>w zakresie uzyskania porad, informacji dot. specjalistycznego leczenia, a także zabezpieczenia miejsc w ośrodkach stacjonarnych dla podopiecznych Stowarzyszenia oraz ze wszystkimi poradnikami leczenia uzależnień, które przyjmują naszych podopiecznych</p>
<p>Komenda Wojewódzka Policji w Białymstoku</p>	<p>na mocy porozumienia w sprawie realizacji zadań profilaktycznych na rzecz ograniczenia zjawiska bezdomności</p>
<p>Uniwersytet w Białymstoku i inne wyższe uczelnie</p>	<p>w zakresie organizacji praktyk studenckich, umożliwienia przeprowadzenia badań studentom piszącym prace magisterskie i inne. W roku 2014 na podstawie badań przeprowadzonych w Schronisku „Patronatu” zostały napisane następujące prace magisterskie: Anny Leśniewskiej z Uniwersytetu w Białymstoku Wydziału Pedagogiki i Psychologii - „Readaptacja społeczna byłych więźniów Zakładu Karnego w Białymstoku”, Elizy Poniatowskiej z Uniwersytetu Warszawskiego (IPSiR) - „Dalsze losy pensjonariuszy korzystających z domów PATRONATU” oraz Pauliny Zdanewicz z Uniwersytetu w Białymstoku Wydziału Pedagogiki i Psychologii - ”Działalność Stowarzyszenia Penitencjarnego Patronat w Białymstoku”</p>

Szkola Policealna Pracowników Medycznych i Społecznych oraz Zespołem Szkół Gastronomicznych	w zakresie pozyskiwania wolontariuszy do przeprowadzenia zbiórek żywności
Stowarzyszenie Bank Żywności Suwalki-Białystok	w zakresie realizacji programów unijnych poprzez dystrybucję żywności dla najuboższych rodzin będących w zainteresowaniu kuratorów sądowych, oraz udziału w ogólnopolskich zbiórkach żywności „Podziel się posiłkiem”
Centrum Współpracy Organizacji Pozarządowych	jest ono źródłem informacji o różnych inicjatywach w zakresie organizacji non – profit, zaprasza „Patronat” na konferencje i szkolenia, udziela fachowego doradztwa
„Caritas” Archidiecezji Białostockiej	w zakresie koordynacji świadczenia pomocy i wymiany informacji o beneficjentach oraz uczestnictwo mieszkańców schroniska w Centrum Integracji Społecznej
Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia „Eleos”	w zakresie koordynacji świadczenia pomocy i wymiany informacji o beneficjentach
Stowarzyszenie „Ku Dobrej Nadziei”	w zakresie świadczenia pomocy i wymiany informacji oraz poprzez udział mieszkańców w Centrum Integracji Społecznej „Żelazna”
Fundacja „Spe Salvi”	w zakresie wymiany informacji o beneficjentach, uczestnictwo w konferencjach i szkoleniach, m.in.: „Otwórz się na wolontariat”

Polski Komitet Pomocy Społecznej	w zakresie koordynacji świadczenia pomocy osobom bezdomnym i wymiany informacji
Stowarzyszenie „MONAR”	gdzie kierowani są nasi mieszkańcy na konsultacje, a po zdiagnozowaniu uzależnienia, otrzymują miejsca w odpowiednich ośrodkach leczniczych
Fundacja Court Watch Polska	przy powołaniu i prowadzeniu Centrum Sprawiedliwości Naprawczej, gdzie są kierowani przez kuratorów zawodowych skazani lub ukarani na karę ograniczenia wolności i prace społecznie użyteczne
Ośrodek TVP w Białymstoku	W 2014 r. współpraca doprowadziła do zrealizowania filmu z cyklu „Spełnieni”, promującego działalność Schroniska i białostockiego Oddziału Stowarzyszenia „Patronat”

Zapobieganie wykluczeniu społecznemu i ograniczanie zjawiska bezdomności wśród byłych więźniów stanowią priorytetowe zadania Oddziału Białostockiego Stowarzyszenia Penitencjarnego „Patronat”. Tylko dzięki współpracy z jednostkami rządowymi, samorządowymi i organizacjami non-profit, pomoc może być szeroko świadczona beneficjentom.

Część II: Poradnictwo i wsparcie dla osób pokrzywdzonych przestępstwem

Ilona Krawczyk: Wrocławski Program Poradnictwa Obywatelskiego i Mediacji

Wrocławski Program Poradnictwa Obywatelskiego i Mediacji realizowany przez Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego we współpracy z organizacjami pozarządowymi działa obecnie z powodzeniem według zasad dostępności, równości i partnerstwa. Aby jednak dotrzeć do tego punktu, potrzebny był szereg przeprowadzonych spotkań i działań, które taki model ukształtowały. Zasadą, która obecnie kieruje rozwojem programu jest ewaluacja i rokroczne doskonalenie oferty, uwzględniające potrzeby mieszkańców oraz możliwości organizacji pozarządowych. System ten opiera się na kompleksowym szeregu działań, mających na celu kształtowanie aktywnych postaw obywatelskich i budowanie świadomego obywatelstwa. Najważniejsze z nich to:

A. Wsparcie organizacyjno-finansowe organizacji pozarządowych zajmujących się poradnictwem obywatelskim, prawnym oraz mediacjami poprzez:

- corocznie ogłaszany **otwarty konkurs ofert „Wspieranie działalności ośrodków poradnictwa obywatelskiego oraz wrocławskich mediacji”**

Dzięki finansowaniu działalności biur zapewniana jest ciągłość i trwałość bezpłatnych usług poradniczych dla mieszkańców Wrocławia. W 2015 roku w ramach umowy dotacyjnej zadanie realizuje 11 organizacji w dwunastu punktach udzielania porad oraz we wrocławskich szkołach. Co roku z porad prawnych i obywatelskich korzysta **ponad 16 000 wrocławian** znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i finansowej. Są wśród nich osoby starsze, niepełnosprawne, pracujące zawodowo jak i bezrobotne, osoby czynnie uczestniczące w życiu społecznym, jak i znajdujące się na jego marginesie – osadzeni w zakładach karnych, wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz całe rodziny borykające się z problemami prawnymi.

- **ustanowienie standardów udzielania bezpłatnych porad w oparciu o standardy krajowe: wspólna nazwa i logo – Wrocławskie Biura Porad Obywatelskich**

W celu usprawnienia pracy oraz zapewnienia wysokiej jakości usług świadczonych przez ośrodki poradnictwa obywatelskiego Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego (ówczesne Centrum Informacji i Rozwoju Społecznego) w porozumieniu z wrocławskimi organizacjami pozarządowymi opracowało w 2012 r. *Zbiór Zasad Działania Wrocławskich Biur Porad Obywatelskich*. Opracowane zostały one w oparciu o „Standardy udzielania informacji prawnej oraz prowadzenia poradnictwa prawnego i obywatelskiego” wydane przez Fundację Uniwersyteckich Porad Prawnych.

B. Działania upowszechniające bezpłatne poradnictwo oraz ideę mediacji we Wrocławiu

Wspierając wrocławskie organizacje w sferze promocji, każdego roku przygotowywane są ulotki i plakaty z aktualnymi informacjami dotyczącymi godzin i miejsc udzielania porad oraz dystrybuuje je podczas organizowanych festynów, imprez społecznych, a także w biurach miejskich instytucji i organizacji. Aktualne informacje umieszczane są również na obsługiwanych przez WCRS stronach internetowych, m.in. www.wcrs.wroclaw.pl, www.ces.wroclaw.pl, mlodzi-wroclaw.pl.

W 2013 roku uruchomiono również stronę internetową www.poradnictwo.wroclaw.pl, która ma za zadanie informować mieszkańców Wrocławia o dostępnych bezpłatnych poradach, warsztatach i szkoleniach, promować ideę bezpłatnego poradnictwa i mediacji oraz stanowić platformę wymiany informacji pomiędzy wrocławskimi instytucjami i organizacjami zajmującymi się poradnictwem.

Od roku 2012 Wrocławskie Biura Porad Obywatelskich są również wspierane poprzez dystrybucję gadżetów promujących bezpłatne poradnictwo i mediacje we Wrocławiu (m.in. długopisy, teczki, notesy, zakładki do książek oraz kalendarze z logo Wrocławskich Biur Poradnictwa Obywatelskiego). Działania te doprowadziły do stworzenia „marki” poradnictwa we Wrocławiu. Dzięki nim program, a co za tym idzie organizacje udzielające porad, są rozpoznawalne wśród mieszkańców Wrocławia.

Powyższe działania prowadzone przez Gminę Wrocław odciążają finansowo organizacje dzięki czemu mogą one przekazać więcej środków i swoich sił na bezpośrednie udzielanie porad.

W 2012 roku zainicjowano **Wrocławskie Dni Poradnictwa Obywatelskiego**. Celem podjęcia tej inicjatywy było z jednej strony poszerzenie świadomości wrocławian w zakresie możliwości uzyskania bezpłatnego wsparcia z zakresu prawa i mediacji, z drugiej zaś stworzenie platformy współpracy organizacji i instytucji, które zajmują się udzielaniem porad. Z tego względu coroczne obchody dostosowywane są do aktualnych potrzeb i rozwoju programu poradnictwa we Wrocławiu. W 2012 r. zorganizowano konferencję, podczas której wrocławskie organizacje pozarządowe prezentowały swoją działalność z zakresu poradnictwa. W ramach zadania w 2013 roku zorganizowano grupę warsztatową składającą się z 46 uczestników - przedstawicieli NGO, Policji, pracowników MOPS, kuratorów oraz pedagogów. Przeprowadzono również cykl edukacyjny dla młodzieży, który przyciągnął 476 wrocławskich licealistów. Zajęcia odbywały się

w 2 blokach prawno-obywatelskim oraz komunikacyjno-mediacyjnym. Zakończeniem projektu była konferencja podsumowująca zadanie, na której przedstawiono efekty pracy grup roboczych oraz edukacji młodzieży.

Doświadczenia poprzednich lat stały się impulsem do zainicjowania projektu „**Świadomy Obywatel**” zrealizowanego w 2014 r. przez Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego oraz Dolnośląskie Stowarzyszenie Pomocy Ofiarom Przestępstw – Karta 99. Do jego współtworzenia zaproszone zostały organizacje partnerskie – Fundacja Dajmy Szansę, Fundacja Dom Pokoju oraz Wydział Zamiejscowy we Wrocławiu Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej. W ramach projektu od marca do października prowadzona była edukacja prawna i mediacyjna we Wrocławskich szkołach, spotkania Zespołów Ekspertkich oraz w efekcie tych działań organizacja III Wrocławskich Dni Poradnictwa Obywatelskiego oraz Międzynarodowego Dnia Mediacji. Działanie promowane było szeroko w prasie. Zorganizowano m.in. śniadanie prasowe z przedstawicielami władz samorządowych, wrocławskich instytucji, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli mediów. Finał wydarzeń odbył się w październiku w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, gdzie zorganizowana została gra symulacyjna „Świadomy obywatel, w której wzięło udział ok. 150 uczniów wrocławskich szkół oraz eksperci biorący udział w projekcie. Obecnie gra realizowana jest bezpośrednio w szkołach.

Dzięki modelowi współpracy przy realizacji działań projektu „Świadomy Obywatel” kolejne wydarzenia projektowane są w oparciu o potrzeby zgłaszane przez ekspertów w latach ubiegłych oraz w oparciu o aktualną sytuację systemu poradnictwa obywatelskiego i prawnego w Polsce. Z tego względu w 2015 r. postanowiono zorganizować seminarium eksperckie, które ma na celu dostarczenie pracownikom systemu pomocowego odpowiednich narzędzi i wsparcia w trudnej pracy z klientem poprzez ofertę specjalistycznych warsztatów i szkoleń. Również w świetle nowej ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej postanowiono przygotować specjalny blok spotkań ze specjalistami w celu przeprowadzenia w partnerskiej atmosferze dyskusji na temat dalszej współpracy i miejsca organizacji pozarządowych w rządowym programie poradnictwa.

*Wynikiem ewaluacji programu poradnictwa w latach 2013-2014 była potrzeba rozwijania oferty porad mediacyjnych w analogii do poradnictwa prawnego i obywatelskiego. W trakcie cyklu spotkań warsztatowych organizacje realizujące do tej pory mediacje wypracowały rekomendacje w tym zakresie. Wychodząc od problemów i potrzeb zaproponowany został model **Pogotowia Mediacyjnego**, który konsolidowałby działania*

partnerów pod wspólnym szyldem, z intensywną kampanią edukacyjną i promocyjną dla mieszkańców oraz pakietem wsparcia dla mediatorów. Realizacją pilotażu Pogotowia Mediacyjnego w 2015 roku zajęła się doświadczona w zakresie mediacji i projektów innowacyjnych Fundacja Dom Pokoju. Istotną zmianą jakościową jest realizacja mediacji w ramach wspólnej, partnerskiej oferty kilku organizacji pozarządowych. Opracowana została wspólna identyfikacja wizualna oraz strategia promocji wraz z broszurami informacyjnymi i spotem reklamowym⁸.

C. Budowanie platformy współpracy międzysektorowej

Zauważając potrzebę budowania sieci kontaktów między instytucjami i organizacjami zajmującymi się we Wrocławiu poradnictwem obywatelskim, zainicjowano szereg spotkań i warsztatów, które mają za zadanie wzajemne poznanie się oraz wypracowanie metod komunikacji i wymiany informacji. Okazało się bowiem, że poszczególne instytucje miejskie i NGO wykonują często pracę w podobnym zakresie na rzecz poradnictwa i pomocy mieszkańcom, nie wiedząc o dublowaniu swoich działań. Z tego względu w ramach projektu „Świadomy obywatel” utworzono Zespoły Eksperckie, które w 2014 r. pracowały nad stworzeniem sprawnego systemu komunikacji międzysektorowej na rzecz poradnictwa.

Wszystkie przedstawione działania nie byłyby możliwe bez partnerskiej współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi. Dzięki prowadzonym konsultacjom oraz zespołowi projektowemu wszystkie działania programowe realizowane są wspólnie według zasady „nic o nas bez nas” z Wrocławskimi biurami Porad Obywatelskich. To w wyniku tychże rozmów i spotkań powstają nowe pomysły, które możemy z powodzeniem wspólnie realizować.

D. Nowatorskie działania edukacyjne

W ramach wspomnianego wyżej projektu „Świadomy obywatel” zainicjowano działania edukacyjne z zakresu prawa i mediacji w oryginalnej i praktycznej formie. Była to odpowiedź na uwagi prawników udzielających bezpłatnych porad, którzy w swojej praktyce zawodowej przekonują się, że społeczeństwo polskie nie posiada niezbędnych podstaw wiedzy z zakresu prawa i narzędzi pomocnych w załatwianiu codziennych spraw. Problem ten zaczyna się już w szkołach, gdzie brakuje edukacji prawnej. Z tego względu postanowiono sfinansować pilotażowy program edukacyjny w szkołach realizowany przez Stowarzyszenie Karta 99.

⁸ K. Mróz, J. Wajda, *Dobra praktyka – wrocławski model współpracy między samorządem a organizacjami pozarządowymi*, s. 125-126, W: *Włączenie nowych technik konsultacyjnych do konsultacji społecznych we Wrocławiu*, red. Ewa Pytasz, Wrocław 2015.

Warsztaty prawne obejmowały szerokie spektrum zagadnień. Na ich czele znajdowały się kwestie związane z prawami człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki dotyczącej wartości nadrzędnych takich jak godność, dobre imię, nietykalność. Chcieliśmy, aby młodzi ludzie zastanowili się nad przykładowymi zagadnieniami: czym są prawa człowieka i dlaczego są ważne oraz ponadczasowe; gdzie leży granica między „moimi” prawami /np. do wolności słowa/ a prawami innych osób. Warsztaty obejmowały też zagadnienia z zakresu prawa cywilnego (umowy dnia codziennego, elementy procesu cywilnego), symulację procesu karnego, podstawy prawa pracy, a także symulację wyborów samorządowych (przeprowadzenie kampanii wyborczej oraz wyboru prezydenta Wrocławia).

Głównym celem zajęć z zarządzania konfliktem i komunikacji bez agresji było nabycie przez uczniów umiejętności konstruktywnego rozwiązywania sytuacji problemowych w opozycji do destruktywnej siły nierozwiązanych konfliktów. Punktem wyjścia było uświadomienie, że konflikt jako taki stanowi naturalny element relacji grup społecznych i zdarza się na każdym poziomie tychże powiązań.

Zajęcia opierały się o różnorodne formy warsztatowe, z wykorzystaniem symulacji, improwizacji scenek, materiałów filmowych, debat etc. Proponowana formuła miała za zadanie pobudzić młodzież, tak aby czynnie włączyła się w proces kształtowania lekcji. Wzmacniało to kreatywność, poczucie sprawstwa uczniów, a w konsekwencji pozytywnie wpływało na przekazywane treści, które były lepiej i trwalej zapamiętywane. Warsztaty oparte na dialogu i polemice uczyły też swobody wypowiedzi oraz zasad konstruktywnej krytyki. W 2014 r. z zajęć skorzystało 600 uczniów.

Wychodząc naprzeciw potrzebie edukacji obywatelskiej Gmina Wrocław wraz z organizacjami pozarządowymi podjęła się również organizacji Miesiąca Poradnictwa Obywatelskiego, w ramach którego co roku odbywają się w urzędzie bezpłatne porady oraz szkolenia podnoszące świadomość oraz wiedzę prawną.

Nowatorską formą edukacji prawnej zainicjowaną przez Gminę Wrocław a realizowaną wspólnie z organizacjami pozarządowymi jest również **gra symulacyjna „Świadomy obywatel”**. Po raz pierwszy została ona zrealizowana podczas projektu „Świadomy obywatel”, a jej kontynuację przewidziano w kolejnych latach. Pierwotnie ideą gry było znalezienie praktycznej metody na sprawdzenie efektów kilkumiesięcznej pracy ekspertów oraz zajęć edukacyjnych realizowanych w

ramach projektu „Świadomy obywatel”. Organizatorom zależało na stworzeniu sytuacji, w której wszyscy uczestnicy projektu mogliby się spotkać oraz skonfrontować w praktyce nabytą wiedzę i umiejętności.

Uczestnicy otrzymywali Karty do gry, w których opisane były zadania – sprawy „z życia wzięte”. Zadanie gracza polegało na wcieleniu się w rolę osoby, która doświadczyła sytuacji problemowej, na przykład: wnuka, którego babcia została zmanipulowana do kupienia niepotrzebnych i drogich garnków, przechodnia proszonego o jałmużnę przez bezdomnego, osoby otrzymującej spadek z długiem czy nakaz zapłaty nieistniejącego długu. Proponowane zadania miały jak najwierniej odzwierciedlać problemy, z którymi na co dzień stykają się prawnicy i mediatorzy pracujący w biurach porad obywatelskich. W urealnieniu sytuacji pomagali adepci sztuki aktorskiej, wcielający się w role osób, których poszczególne zadania dotyczyły. Był to między innymi bezdomny oraz student znajdujący się w sytuacji konfliktowej z sąsiadem.

Gracz, który otrzymał zadanie, dostawał 20 minut na przygotowanie strategii rozwiązania zadania, po czym kolejne 20 minut na realizację zadania. Ta część gry polegała już na bezpośrednim kontakcie z pracownikami wrocławskich instytucji i organizacji pozarządowych. Do dyspozycji uczestników było siedem biur – MOPS, komisariat Policji, biuro prawnika, mediatora, kuratora sądowego oraz pedagoga/psychologa szkolnego. Zadanie gracza polegało na przemyśleniu sytuacji, w której się znalazł oraz znalezieniu informacji potrzebnych do rozwiązania sprawy – dotarcie do konkretnych adresów, placówek, osób i instytucji udzielających pomocy.

Poza koniecznością zmieszczenia się w wyznaczonym czasie gry istotny w przeprowadzonej symulacji był fakt, iż to gracz decydował o zakończeniu zadania oraz oceniał czy udało mu się je rozwiązać lub nie. Decyzję mógł podjąć poprzez zadanie sobie pytań - czy dowiedziałem się wszystkiego co było mi potrzebne? Wiem co mogę zrobić w sytuacji, w której się znalazłem? Jestem zadowolony z osiągniętego rezultatu?⁹

Powyżej przedstawione działania to główne elementy Programu Poradnictwa Obywatelskiego i Mediacji, który ewoluował i wciąż ewoluuje wraz ze zmieniającą się sytuacją społeczną. Specyficzną i sprawdzającą się najlepiej w praktyce cechą tego programu jest partnerski charakter

⁹ Szczegółowy opis gry wraz z przeprowadzoną ewaluacją znaleźć można w raporcie z realizacji projektu Świadomy Obywatel - *Innowacyjne metody rozwijania świadomości obywatelskiej*, Wrocław 2014.

współpracy Gminy Wrocław z organizacjami pozarządowymi. Jest to możliwe dzięki zaangażowaniu i wzajemnemu zaufaniu osób zaangażowanych w program. Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego chcąc rozwijać program poradnictwa we Wrocławiu zaprosiło na samym początku do współpracy i partnerskich konsultacji wszystkie organizacje zajmujące się poradnictwem obywatelskim i prawnym w ramach przyznawanych dotacji. Z tego grona wyłoniły się osoby i organizacje, które aktywnie chciały włączyć się w projektowanie i realizowanie działań (tu głównie Stowarzyszenie Karta 99 oraz Fundacja Dajmy Szansę). Wymienione powyżej działania edukacyjne i upowszechniające program poradnictwa powstały dzięki owej współpracy.

Wyjątkową cechą wrocławskiego programu poradnictwa jest również jego holistyczny kształt – zabezpieczanie mieszkańców w różnych sferach: pomocy bezpośredniej poprzez udzielanie porad, wsparcie długofalowe poprzez działania edukacyjne wpływające na świadomość obywatelską mieszkańców, działania upowszechniające projekty i programy realizowane we Wrocławiu i na terenie kraju, a także program wsparcia dla ekspertów, instytucji i organizacji zajmujących się zawodowo poradnictwem. Podsumowując, naszym hasłem przewodnim jako instytucji, organizacji i pracowników zaangażowanych w poradnictwo we Wrocławiu jest „stawianie na ludzi i edukację”.

Małgorzata Osipczuk: System pomocy dla pokrzywdzonych przestępstwem na Dolnym Śląsku - działalność Stowarzyszenia INTRO

Stowarzyszenie „Intro” z Wrocławia realizuje zadania z zakresu pomocy dla pokrzywdzonych przestępstwem i członków ich rodzin na terenie Dolnego Śląska. Obecnie nasi specjaliści – prawnicy i psycholodzy - dyżurują w 16 miejscowościach województwa dolnośląskiego, udzielają pomocy mobilnej (czyli wyjazdowej) oraz internetowej. Ponadto udzielamy pomocy finansowej z 6 funduszy celowych: medycznego, edukacyjnego, czynszowego, transportowego, żywnościowego, odzieżowo-chemicznego.

Osobie, która doświadczyła przestępstwa nierzadko należy **pomóc w sposób kompleksowy**, uwzględniając skutki psychologiczne, pomoc prawną i adekwatne wsparcie finansowe.

Celem naszej pomocy jest dążenie do zniwelowania skutków przestępstwa, doświadczanych przez pokrzywdzonego.

Chcemy, by osoba po doświadczeniu przestępstwa odzyskała dobrostan psychiczny, była w stanie skutecznie korzystać z przysługujących jej praw w dochodzeniu sprawiedliwości oraz by znormalizowała się jej sytuacja bytowa.

Pomoc prawna

Nasi prawnicy (adwokaci, radcy prawni) konsultują klientów w ramach spotkań indywidualnych na dyżurach. Informują na temat praw, jakie przysługują pokrzywdzonemu przestępstwem, możliwości działania prawnego w jego sytuacji, doradzają, jakie pisma należy sporządzić – wspierają w ich zredagowaniu. Informują o brzmieniu przepisów, tłumaczą otrzymaną korespondencję z policji, prokuratury, sądu, poszukują wraz z pokrzywdzonym możliwości dalszego działania w jego problemie.

Świadczona przez nas pomoc prawna polega na **poradnictwie. Nie reprezentujemy klientów przed policją, prokuraturą, sądem.** Jednak prawnicy starają się przybliżyć pokrzywdzonym praktyczne aspekty tego, co ich czeka na sali sądowej: jak wygląda przesłuchanie, rozprawa, jak należy się zachować, czego mogą się spodziewać w czasie rozprawy ze strony oskarżonego lub jego obrońcy, sędziego, oskarżyciela. Prawnicy ze Stowarzyszenia doradzają też w tym, jak można ubiegać się o pomoc pełnomocnika prawnego przyznanego z urzędu.

Nasze poradnictwo nie musi sprowadzać się do jednorazowej rozmowy. Nierzadko jest to proces wielu spotkań i dotyczy kilku aspektów sytuacji pokrzywdzonego. Pamiętać należy, że z zasady zajmujemy się sprawami karnymi.

Pomoc psychologiczna

W naszym zespole pracują psycholodzy z uprawnieniami do prowadzenia psychoterapii. Świadczą pomoc psychologiczną w postaci interwencji kryzysowej, porad i psychoterapii.

Ogólnie, celem spotkań z psychologiem jest odzyskanie przez osobę pokrzywdzoną poczucia wpływu na własne życie, odbarczenie z nieadekwatnego poczucia winy za działanie sprawcy (np. u ofiar gwałtu, molestowania seksualnego, przemocy domowej, napaści), odbudowa poczucia własnej wartości, godności, skuteczności, poczucia bezpieczeństwa.

Służymy też wsparciem psychologicznym ze względu na wyzwanie uczestniczenia w procedurach policyjnych i sądowych, jakie stoi przed osobami pokrzywdzonymi. Czasem towarzyszymy naszym podopiecznym na sali rozpraw – jako publiczność – oraz na korytarzu sądowym przed rozprawą, w oczekiwaniu na wezwanie na salę sądową, po rozprawie pomagamy uporać się z emocjami, które wywołała ta sytuacja.

Pokrzywdzeni przestępstwem zmagają się często z psychologicznymi skutkami czynu przestępczego (zaburzenia lękowe, zaburzenia snu, obniżone poczucie własnej wartości, myśli rezygnacyjne lub samobójcze, zaburzenia depresyjne, pourazowy syndrom stresu, pogorszenie relacji z rodziną i światem zewnętrznym, apatia, inne), ale też zdarza się, że dodatkowo ulegają tak zwanej wtórnej wiktyimizacji.

Wtórna wiktyimizacja - ma miejsce wówczas, kiedy ofiara przestępstwa doznaje kolejnej (wtórnej) krzywdy ze strony innych osób - rodziny, bliskich, sąsiadów lub pracowników instytucji odpowiedzialnych za pomoc osobie pokrzywdzonej i wymiaru sprawiedliwości.

Pomoc stowarzyszenia dla pokrzywdzonych przestępstwem ma doprowadzić do niwelowania skutków **wtórnej wiktyimizacji**, jak również do edukowania i wspierania pokrzywdzonych w tym, by skuteczniej wymagali poszanowania swoich praw przed właściwymi instytucjami.

Pomoc psychologiczna jest świadczona **w kontakcie indywidualnym**, jednak możliwe są, w razie zapotrzebowania, **spotkania par lub rodzin**, gdy trauma przestępstwa wikła relacje rodzinne pokrzywdzonego.

Psycholog poddaje swoją pracę superwizji – zgodnie ze standardami świadczenia psychoterapii – tzn. omawia wyzwania ze swojej pracy, pomysły na pomoc i ewentualne trudności z innym doświadczonym specjalistą, przy zachowaniu anonimowości klientów.

Celem pracy naszych psychologów jest udzielanie wsparcia. Nie zajmujemy się szeroko pojętą diagnostyką psychologiczną i sporządzaniem opinii psychologicznych. Psycholodzy diagnozują na własny użytek, to jest na tyle, by odpowiednio pokierować procesem pomocy danej osobie, nie reprezentujemy interesów naszych podopiecznych w postępowaniach sądowych.

Pomoc psychologiczną dla dzieci i młodzieży

Szczególną formą pomocy psychologicznej świadczonej przez Stowarzyszenie INTRO jest pomoc psychologiczna dla dzieci i młodzieży. Maloletni otrzymują naszą pomoc za zgodą rodzica lub opiekuna prawnego.

Podjęcie kontaktu z dzieckiem jest poprzedzone **zebraniem informacji** na jego temat, które pozwolą na zaplanowanie kolejnych spotkań, w tym sposobu nawiązania relacji z nim, postawienie stosownych hipotez wymagającym weryfikacji w dalszym postępowaniu. Stąd najczęściej zapraszamy na spotkanie z psychologiem najpierw rodzica/opiekuna lub zbieramy informacje od osób świadczących pomoc temu dziecku z racji ich zadań służbowych (policjant, pracownik socjalny, pracownik PCPR, OIK).

W wielu przypadkach dzieci muszą zmierzyć się z rolą świadka w procedurze prawnej. Trauma związana z byciem ofiarą lub świadkiem przestępstwa często zostaje pogłębiona przez konieczność odtwarzania zdarzeń w procesie przesłuchania. **Przygotowanie dziecka do przesłuchania w żadnej mierze nie może wpływać na treść jego zeznań.** Dziecko musi wiedzieć czego się od niego oczekuje i co się wydarzy. Przygotowanie dziecka do przesłuchania to nie tylko wyjaśnienie procedur, ale także udzielenie mu pomocy w osiągnięciu emocjonalnej i psychicznej gotowości na to doświadczenie.

POROZUMIENIE WEWNĄTRZ ZESPOŁU

Na samym początku naszej przygody z Funduszem Pomocy Pokrzywdzonym Przystępstwem oraz Pomocy Postpenitencjarnej, zdaliśmy sobie sprawę, że niemożliwa będzie współpraca z instytucjami z zewnątrz, jeśli nie zadamy o współpracę w naszym zespole – pomiędzy nami realizatorami projektu dla pokrzywdzonych w Stowarzyszeniu INTRO.

W skład naszego zespołu merytorycznie realizującego projekt wchodzi obecnie 14 osób:

- 4 prawników (adwokat, radczynie prawne),
- 4 psychologów – psychoterapeutów,
- 4 OPK (Osoby Pierwszego Kontakt),
- Koordynator,
- Pracownik Socjalny.

Dodatkowo przy pracy wspierają nas wolontariusze.

Współpraca zespołowa jest o tyle wyzwaniem, że dyżurujemy w 16 miejscowościach, z których te najdalej leżą ok. 90 km od Wrocławia, a zdarza się, że w ramach pomocy mobilnej jedziemy jeszcze dalej. Nasi realizatorzy są często „w drodze”, daleko od naszej głównej siedziby. Ponadto prawnik i psycholog udzielają wsparcia online. Spotkanie się całego zespołu ze sobą „twarzą w twarz” jest niezwykle trudne. Musieliśmy zastanowić się poważnie nad tym, jak mamy się wzajemnie komunikować?

Nasz projekt pomocy to nie są po prostu dyżury indywidualne specjalistów (prawnika, psychologa). Mamy wypracowane zwyczaje współpracy zespołowej, w naszym poczuciu to bardzo ułatwia nam pracę i sprawia, że możemy lepiej zaprojektować pomoc dla potrzebujących jej ze względu na skutki powstałe po przestępstwie.

Sztab projektu, filie, infolinia

Nasi specjaliści (prawnicy, psychologowie) dyżurują według z góry określonego harmonogramu w **16 miejscowościach Dolnego Śląska**, w tym 13 finansowanych ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym Przystępstwem oraz Pomocy Postpenitencjarnej: Wrocław, Legnica, Strzelin, Środa Śląska, Olawa, Sobótka, Łagiewniki, Ząbkowice Śląskie, Niemcza, Miękinia, Brzeg Dolny, Marcinowice, Mietków-Milin oraz w 3 miejscowościach w ramach projektu *„Wzmocnienie pozycji pokrzywdzonych przestępstwem oraz wsparcie świadków w postępowaniu karnym* w ramach Programu

Operacyjnego Budowanie potencjału instytucjonalnego i współpraca w obszarze wymiaru sprawiedliwości/Poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości, finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego”: Chojnów, Jordanów Śląski, Wiazów.

We Wrocławiu, stolicy Dolnego Śląska – mamy naszą główną siedzibę, w której codziennie pracują Osoby Pierwszego Kontakt.

Infolinia

Mamy 2 numery telefonów, pod którymi dyżurują **Osoby Pierwszego Kontakt:**

Od poniedziałku do piątku w godzinach od 8 do 15: tel. 667-323-965

Od poniedziałku do piątku w godzinach od 15 do 19: tel. 730-304-749

Dzwoniąc na te numery telefonów pokrzywdzeni dowiadują się jak, gdzie, u kogo i dokładnie kiedy mogą spotkać się ze specjalistą, co powinni zabrać na spotkanie (np. dowód osobisty, właściwą dokumentację prawną, określone dokumenty potrzebne by wnioskować o wsparcie finansowe, itp.). Infolinia służy do umówienia się z prawnikiem i/lub psychologiem **w każdej z naszych filii** na terenie województwa dolnośląskiego.

Osoba Pierwszego Kontakt przeprowadza krótki wstępny wywiad, by zbadać potrzeby dzwoniącego i najlepiej dobrać formy pomocy. Odpowiada na wszelkie pytania, wątpliwości dotyczące naszej pomocy, w podstawowym zakresie edukuje na temat praw i możliwości działania, czy udziela informacji o innych instytucjach uprawnionych do wsparcia osoby, która doświadczyła lub wciąż doświadcza czynów przestępczych.

Nie zachęcamy do przychodzenia „z ulicy”, lecz do wcześniejszego **ustalenia terminu przez Infolinię**. Chcemy stworzyć komfortowe warunki konsultacji, poświęcamy na spotkanie z pokrzywdzonym minimum 1 godzinę, w szczególnych sytuacjach więcej. Przyjmowanie potrzebujących bez ustalenia terminu owocowałoby pośpiechem, dodatkowym stresem, niekomfortowym czekaniem w kolejce, wreszcie ryzykiem nie odbycia się konsultacji – z uwagi na nadmierną liczbę zainteresowanych w danym momencie.

To nie oznacza, oczywiście, że lekceważymy osoby, które wstąpiły do nas niezapowiedzianie, jednak staramy się tak organizować się, by zminimalizować takie sytuacje.

Pomoc mobilna (wyjazdowa):

W niektórych wyjątkowych sytuacjach nasz prawnik lub psycholog jedzie na konsultację z pokrzywdzonym poza godzinami dyżuru, w tym również do miejscowości spoza listy naszych filii.

Z zasady ustalamy takie spotkanie na terenie instytucji współpracujących (Ośrodki Pomocy Społecznej, komendy i posterunki Policji, szpitale, Ośrodki Interwencji Kryzysowej, inne) lub w asyście policjanta, pracownika socjalnego, kuratora sądowego – w innym miejscu. Pomoc mobilna jest uruchamiana w sytuacjach: pilnych, w sytuacjach kryzysowych, w przypadku osób o szczególnych ograniczeniach (chorych, niepełnosprawnych, w podeszłym wieku, itp.).

Przy ustalaniu terminu spotkania bierzemy pod uwagę sytuację pokrzywdzonego, możliwości dojazdu naszych realizatorów i dostępność lokalu, w którym konsultacja miałaby się odbyć. Osoby Pierwszego Kontakt z Infolinią każdorazowo koordynują ustalenie terminu i miejsca pomocy wyjazdowej z instytucją zgłaszającą taką potrzebę i naszymi Specjalistami.

Pomoc internetowa:

Prawniki i psycholog konsultują również pokrzywdzonych poprzez Internet:

POMOC SPECJALISTÓW PRZEZ INTERNET

www.pokrzywdzeni.psychotekst.pl

Prawniki ----- korespondencja e-mail
lub
----- konsultacja Skype

Psycholog ----- zahasłowany indywidualny Czat
lub
----- konsultacja Skype

Traktujemy internetową pomoc (pomoc online) równie poważnie jak pomoc f2f („face to face” = „twarzą w twarz”), czyli tradycyjną konsultację. Pokrzywdzonych umawiamy na konkretny termin do konkretnej osoby. Udzielamy wskazówek technicznych a Specjaliści poświęcają na jedną konsultację minimum 1 godzinę.

Radzimy również, jak zadbać o bezpieczeństwo i prywatność tych rozmów, tak aby dane wrażliwe nie dostały się w niepowołane ręce. Umówienie się na konsultację internetową wymaga zapoznania się z opublikowanymi na stronie www.pokrzywdzeni.psychotekst.pl Regulaminami i wypełnienia Formularza Zgłoszeniowego. Następnie Osoba Pierwszego Kontaktów nawiązuje kontakt ze Zgłoszeniodawcą i kieruje dalszym procesem pomocy, np. umawiając do danego specjalisty.

Pomoc internetowa jest **atrakcyjną alternatywą** dla osób młodszych, mieszkających w odległych miejscowościach, skąd dojazd do filii sprawiałby duży problem, niepełnosprawnych, chorych, opiekujących się dziećmi lub osobą chorą, starszą. W końcu, jak wynika z naszego doświadczenia, chętnie sięgają po nią osoby doświadczające silnego lęku lub wstydu oraz ofiary przemocy psychicznej, związanej z ograniczaniem wolności, kontaktów, izolowaniem i nadkontrolą.

Internet w poradnictwie prawnym umożliwia przesłanie skanów dokumentacji do wglądu specjalistom, przesłanie wzorów pism i aktów prawnych do beneficjenta pomocy, pomoc w zredagowaniu wymaganych w postępowaniu karnym pism i uzyskanie porady.

Od kilkunastu lat nasze stowarzyszenie zajmuje się pomocą psychologiczną przez Internet: konsultujemy, edukujemy, wspieramy w kryzysie, prowadzimy internetowe grupy wsparcia, w końcu – prowadzimy psychoterapię przez Internet. Specjaliści prowadzący pomoc przez Internet pracują również w tradycyjnym poradnictwie f2f, to adwokat i psycholog z uprawnieniami do psychoterapii, po szkole E-Pomocy.

KALENDARZ INTERNETOWY

Wszyscy realizatorzy pracujący w naszym projekcie korzystają z naszego autorskiego narzędzia: kalendarza z możliwością edycji, dostępnego poprzez Internet po zalogowaniu się znanym tylko nam hasłem, umieszczonego na naszym własnym serwerze, którym opiekuje się nasz administrator. Kalendarz jest jednym z naszych narzędzi komunikacji.

Osoby Pierwszego Kontaktów zapisują w nim dokładny termin, filię, specjalistę, imię i nazwisko pokrzywdzonego, telefon kontaktowy do pokrzywdzonego i ewentualnie Partnera, który zgłasza sprawę. Po pierwszej rozmowie z pokrzywdzonym dodają „zajawkę” dla Specjalisty, tzn. kilka podstawowych informacji o sytuacji i potrzebach osoby, która przyjdzie na spotkanie ze Specjalistą. Po konsultacji Specjalista wstawia ewentualnie komentarz od siebie dla innych członków zespołu: dla OPK, Koordynatora lub drugiego Specjalisty.

FORUM INTERNETOWE

Drugim filarem organizującym naszą zespoloną współpracę jest nasze własne, niewidoczne i niedostępne dla osób postronnych, zahaslowane, **FORUM INTERNETOWE**, które utrzymujemy na własnym serwerze, dzięki pracy naszego admina. Wszyscy realizatorzy zobowiązali się do wejścia na forum minimum 1 raz dziennie i czynnej na nim obecności, nawet w dniach, gdy nie pełnią dyżurów dla INTRO. Pomaga nam to być na bieżąco z aktualnościami.

Na forum zamieszczamy:

- informacje organizacyjne,
- zgromadzoną wiedzę i opinie na temat konkretnych osób pokrzywdzonych,
- pomysły dotyczące dalszych działań z osobą pokrzywdzoną,
- wątki dotyczące promocji projektu,
- wątki dotyczące współpracy z Partnerami,
- informacje o terminach obrad i składzie Komisji Opiniujących,
- protokoły z obrad Komisji Opiniujących,
- informacje o szkoleniach, konferencjach, ofertach dodatkowej pomocy dla pokrzywdzonych, jak: grupy wsparcia, hostele, kursy zawodowe, itp.,
- aktualizowaną tabelę przyznanej i wydanej pomocy finansowej,
- wątki dotyczące współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości – np. o projekcie rozporządzenia, ankietach, interpretacjach, itd.
- i inne.

KOMISJE OPINIUJĄCE

Po trzecie: spotykamy się co 2 tygodnie – w sobotnie przedpołudnia, bo tylko wtedy jest to możliwe, ze względu na harmonogram dyżurów - na **Komisjach Opiniujących przyznanie pomocy finansowej**. W naszym Stowarzyszeniu o przyznaniu wsparcia finansowego nie decyduje jedna osoba, ale zespół interdyscyplinarny: koordynator, prawnik, psycholog, osoba pierwszego kontaktu, pracownik socjalny.

Dbamy o to, by nie podejmować decyzji, opierając się jedynie na dokumentach, lecz zawsze prosimy o opinię specjalistów (prawnika i psychologa), którzy znają osoby wnioskujące o pomoc finansową oraz naszych partnerów – dzięki temu mamy pełen obraz sytuacji osoby

pokrzywdzonej. Te opinie umieszczamy w wątkach dyskusyjnych na forum przed obradami komisji. Po obradach Komisji Opiniującej zostaje sporządzona **pisemna Decyzja**, w której zawarte są szczegółowe informacje o rodzaju i wysokości przyznanej pomocy, wraz z uzasadnieniem. Decyzje wraz z dokumentacją prawną, dochodową oraz rozliczeniem finansowym są przez Stowarzyszenie przekazywane w postaci kopii Dysponentowi Funduszu – czyli do właściwego Departamentu Ministerstwa Sprawiedliwości. Ponadto na Komisji powstają wnioski dodatkowe i zalecenia dla pokrzywdzonego, (np. pokierowanie do prawnika, do pracownika socjalnego, informacja o możliwym ubezpieczeniu, rencie, o ofercie określonej fundacji).

Pomysł, by powstała Komisja Opiniująca powstał w naszym Stowarzyszeniu z uwagi na:

- chęć **zespołowej analizy** sytuacji osoby pokrzywdzonej zamiast analizy jednoosobowej (np. wyłącznie koordynatora),
- przekonanie, co do efektywności metody „**Burzy mózgów**” – tu używanej do opracowania strategii pomocy osobie doświadczonej skutkami przestępstwa,
- **interdyscyplinarność** Komisji, która pozwala na spojrzenie na sprawę z **różnych punktów widzenia**,
- **chęć uniknięcia siły nastawień osobistych** – bo każdy specjalista jest też po prostu człowiekiem, z określoną historią własnych doświadczeń, które sprawiają, że oceniamy ludzi subiektywnie, każdy przez własne, wyjątkowe filtry poznawcze. Napotkane osoby budzą w nas różne emocje – niejednokrotnie doświadczamy tego wymieniając się refleksjami, odnośnie danego beneficjenta. Obrady Komisji, czyli zespołu zawsze nas ubogacają i mamy poczucie, że pozytywne efekty przenoszą się na pokrzywdzonych pozostających pod naszą opieką.

PRZEWODNIK DLA PARTNERÓW

Dla instytucji i organizacji współpracujących (Partnerów) stworzyliśmy **PRZEWODNIK**, według **schematu FAQ - *Frequently Asked Questions*** – najczęściej zadawane pytania **wraz z krótkimi odpowiedziami**, bazując na tym, o co zazwyczaj pytają nas policjanci, prokuratorzy, kuratorzy sądowi i społeczni, pracownicy socjalni.

Odnosnie **współpracy międzyinstytucjonalnej**, aby móc działać adekwatnie do potrzeb, sprawnie i skutecznie – nawiązujemy porozumienia z naszymi partnerami: Prokuraturami, Sądami, Zespołami Służby Kuratorskiej, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Policją, Zespołami

Interdyscyplinarnymi ds. Przeciwdziałania Przemocy, Powiatowymi Centrami Pomocy Rodzinie, Ośrodkami Interwencji Kryzysowej, Specjalistycznymi Ośrodkami Wsparcia dla Ofiar Przemocy, Rzecznikami Praw Dziecka, Koordynatorami do spraw ochrony i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka z Komendy Wojewódzkiej Policji (zgodnie z ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka), pełnomocnikami pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, starostami, burmistrzami, wójtami, sołtysami i organizacjami społecznymi, itd.

Nasi Partnerzy:

- przekazują informację swoim podopiecznym, którzy doświadczyli przestępstwa, o możliwości skorzystania z naszej pomocy; ewentualnie umawiają ich przez naszą Infolinię, jeśli im samym sprawia to trudność;
- udostępniają dostarczone przez nas materiały promujące naszą pomoc: ulotki, broszury, plakaty, banery internetowe;
- wymieniają z nami istotne informacje dotyczące sytuacji i potrzeb pokrzywdzonego – za jego zgodą;
- wspólnie projektujemy pomoc dla niektórych osób – zgodnie z wymogami sytuacji i naszymi możliwościami;
- jeśli jest to użyteczne dla nas i możliwe dla Partnera – przekazuje on pisemną informację na ustalony temat (np. o wielkości świadczonej pomocy socjalnej, opinię kuratora, opinię pracownika socjalnego); kilka ośrodków pomocy społecznej przyjęło opracowaną wspólnie na nasze potrzeby Kartę Informacyjną i wypełniają ją, gdy ich podopieczny wnioskuje u nas o wsparcie z funduszy celowych – dzięki temu mamy bardzo dokładnie rozeznaną sytuację socjalną pokrzywdzonego i jego rodziny;
- w bardzo wyjątkowych, uzasadnionych sytuacjach – Partnerzy pomagają w spożytkowaniu naszej pomocy finansowej (np. asystują w zakupach żywności, odzieży, itp.) – gdy pokrzywdzony przestępstwem jest osobą o szczególnych ograniczeniach, np. jest niepełnosprawny fizycznie lub umysłowo;
- przy uruchamianiu nowych filii – Partnerzy często udzielają nam wsparcia w pozyskaniu pomieszczeń użyczanych nieodpłatnie na potrzeby dyżurów naszych Specjalistów; (dyżury specjalistów w 16 miejscowościach odbywają się w pomieszczeniach: urzędów miasta, ośrodków pomocy społecznej, świetlicach wiejskich, siedzibach innych organizacji, poradniach zdrowia).

Z naszej strony Partnerzy mogą liczyć na:

- kompleksowe wsparcie pokrzywdzonego przestępstwem, którego pokierują do nas,
- stały kontakt telefoniczny i e-mail z Koordynatorem projektu i/lub telefoniczny/osobisty ze Specjalistą działającym na danym terenie,
- w miarę naszych możliwości promocję działań Partnera, np. poprzez umieszczenie informacji o działalności Partnera na naszych stronach internetowych,
- zorganizowanie spotkania z naszymi Specjalistami dla pracowników Partnera, celem szczegółowego opowiedzenia o naszych działaniach; takie spotkania przeprowadzaliśmy dla policjantów, kuratorów, pracowników socjalnych i wspominamy je jako świetny czynnik budujący i spajający współpracę,
- gotowość do interwencji na rzecz osób pokrzywdzonych przestępstwem – w przypadku pilnej, kryzysowej sytuacji świadczymy pomoc mobilną oraz internetową,
- inne ustalone formy działań;

Uważamy, że współpraca z Partnerami (instytucjami wymiaru sprawiedliwości, administracją publiczną, organizacjami pozarządowymi) korzystanie wpływa na losy osoby pokrzywdzonej przestępstwem i jej rodzinę. Pozwala zweryfikować dokładniej sytuację i potrzeby osoby pokrzywdzonej i bardziej trafnie dobrać formy pomocy, które przybliżą pokrzywdzonego do powrotu „do pełni sił”.

Noty o autorach

Anna Bajko – kurator specjalista, kierownik V Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej do Wykonywania Orzeczeń w Sprawach Karnych Sądu Rejonowego w Białymstoku, od 3 lat prezes Stowarzyszenia Penitencjarnego „Patronat” Oddział w Białymstoku, wolontariusz.

Honorata Czajkowska – doktor nauk społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Kurator zawodowy wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich przy Sądzie Rejonowym dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu. Członek Zarządu Dolnośląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych FRONTIS, gdzie pełni funkcję sekretarza. Autorka licznych publikacji i wystąpień poświęconych kurateli sądowej, jej zainteresowania badawcze oscylują również wokół problematyki komunikacji interpersonalnej.

Robert Ćwikowski - pedagog, mediator rodzinny, założyciel Centrum Sprawiedliwości Naprawczej dla Nieletnich w Białymstoku, nauczyciel akademicki w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej, były funkcjonariusz Policji w zakresie przeciwdziałania przestępczości nieletnich.

Erazm Humienny - z zawodu marynarz, z zamiłowania – społecznik; prezes Stowarzyszenia Pomocy „Ludzie Ludziom”, inicjator i twórca Domu Socjalnego dla Mężczyzn, prowadzonego przez Stowarzyszenie od 1996 r. oraz Programu prac społecznie użytecznych PER SALDO, realizowanego przez Stowarzyszenie od roku 2007

Krzysztof Jasiński - jest Zastępcą Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego w Nowym Sączu oraz jednym z koordynatorów Centrum Pomocy Postpenitencjarnej przy Stowarzyszeniu Sursum Corda w Nowym Sączu. Zawodowo problematyką postpenitencjarną zajmuje się od 8 lat

Ilona Krawczyk - od 2009 r. pracuje dla Gminy Wrocław koordynując projekty społeczno-kulturalne. W tym czasie zajmowała się m.in. wsparciem środowiska żołnierzy AK, programami społecznymi Rad Osiedli, organizacją happeningów i eventów kulturalnych. Od 2012 r. koordynuje miejski program poradnictwa obywatelskiego i mediacji, w ramach którego realizuje w ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi warsztaty, konferencje, seminaria i inne formy rozwijające świadomość obywatelską wrocławian - Wrocławskie Dni Poradnictwa Obywatelskiego, Świadomy Obywatel, Pogotowie Mediacyjne.

Grzegorz Mięta - jest z wykształcenia pedagogiem. Wykonuje zawód kuratora sądowego. Pełni funkcję zastępcy Kuratora Okręgowego w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu. Jest Wiceprezesem Dolnośląskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych FRONTIS. Promuje współpracę kuratorskiej służby sądowej z organizacjami pozarządowymi. Zabiega o wyposażenie kuratorów sądowych w nowoczesne narzędzia pracy środowiskowej oparte na projektach i programach. Jego hobby to kynologia, muzyka jazzowa i corporate identity.

Małgorzata Osipczuk – psycholog, psychoterapeuta, prezes Stowarzyszenia “Intro” realizującego pomoc dla pokrzywdzonych przestępstwem i członków ich rodzin na terenie Dolnego Śląska. Od 15 lat wspiera psychologicznie osoby po traumie, po przemocy, po przestępstwie - w ramach interwencji kryzysowej, psychoterapii indywidualnej i rodzinnej, opracowuje i realizuje szkolenia zawodowe. Stowarzyszenie Intro istnieje od 2004 roku organizując pomoc dla osób w kryzysie na terenie Wrocławia i województwa oraz poprzez różne narzędzia internetowe, w tym własny Portal Pomocy Psychologicznej www.psychotekst.pl

Marek Solon-Lipiński - absolwent Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, ekspert w Departamencie Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwa Sprawiedliwości. Wcześniej pracował m.in. w Fundacji im. S. Batorego oraz Instytucie Spraw Publicznych. Absolwent XVIII Szkoły Liderów Społeczeństwa Obywatelskiego. W Ministerstwie Sprawiedliwości brał udział w tworzeniu Strategii Modernizacji Przestrzeni Sprawiedliwości w Polsce na lata 2014-2020, zajmuje się także kwestiami związanymi ze współpracą z organizacjami pozarządowymi - koordynował m.in. proces powstawania Programu współpracy Ministerstwa Sprawiedliwości z organizacjami pozarządowymi.

Dane kontaktowe organizacji opisanych w publikacji

Centrum Pomocy Osobom Opuszczającym Zakłady Karne i Ich Rodzinom przy Stowarzyszeniu Sursum Corda w Nowym Sączu

ul. Zakościelna 3, 33-300 Nowy Sącz

e-mail: centrumpomocy@sc.org.pl; kuratorokregowy@nowysacz.so.gov.pl

tel. 18 448 21 52; 883 143 936

www.nowy-sacz.so.gov.pl (zakładka - pomoc postpenitencjarna)

Dolnośląskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych FRONTIS

ul. Poleska 45/23, 50-354 Wrocław

www.frontis.com.pl

www.facebook.com/DSKS.Frontis

Stowarzyszenie INTRO

Plac Świętego Macieja 4/5/6, 50-244 Wrocław

www.psychotekst.pl / www.intro.org.pl

facebook.com/stowarzyszenie.intro

tel. 667-323-965

e-mail: intro@psychotekst.pl

Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat” Oddział w Białymstoku

ul. Świętojańska 2 A, 15-082 Białystok

tel/fax. 857322412

Stowarzyszenie Pomocy „Ludzie Ludziom”

ul. Reymonta 10, 50-225 Wrocław

e-mail: stowarzyszenie@ludzieludziom.pl

strona www: ludzieludziom.pl

Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Dzieci i Młodzieży „Przyjaciele z Osiedla”

ul. B. Chrobrego 3A/21, 15-057 Białystok

Centrum Sprawiedliwości Naprawczej

ul. Pietkiewicza 8A, 15-950 Białystok

www.przyjacielezosiedla.pl

biuro@przyjacielezosiedla.pl

Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego

pl. Dominikański 6, 50-159 Wrocław

telefon: 71 772 49 00

faks: 71 772 49 39

info@wcrs.wroclaw.pl